

МАТЕРІАЛИ
II НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ
ТА ВЗАЄМОДІЇ ПУБЛІЧНОГО
ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА»**

(11-12 вересня 2020 р.)

Київ
2020

УДК 340(063)
А 43

Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права. Матеріали II науково-практичної конференції (м. Київ, 11-12 вересня 2020 р.). – Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2020. – 100 с.
ISBN 978-966-992-215-1

У збірнику представлені матеріали II науково-практичної конференції «Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права». Розглядаються загальні питання історії та теорії держави та права, конституційного та муніципального права, цивільного, адміністративного права та процесу, кримінального, кримінально-виконавчого права, кримінології та інше.

Збірник призначений для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, які цікавляться юридичною наукою, а також для широкого кола читачів.

УДК 340(063)

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Кіндюк Б.В.

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ
БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ
У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ,
ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН ТА ПРЕКУРСОРІВ 6

Протосавіцька Л.С.

ЗНАЧЕННЯ ТА РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ
ТА НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ У ЗБЕРЕЖЕННІ
ДЕРЖАВНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ
ТА ГАРАНТУВАННІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ..... 11

Стечишин А.В.

ПОДВІЙНІ СТАНДАРТИ РАДЯНСЬКИХ ПОГЛЯДІВ
НА ТЕОРІЮ КОЛОНІАЛІЗМУ 15

Юркевич М.В.

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ
ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА ПОРУШЕННЯ ЛІСОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА 20

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Волкова Д.Є.

СВОБОДА АСОЦІАЦІЙ В УКРАЇНІ:
РЕТРОСПЕКТИВА КОНСТИТУЦІЙНОЇ
РЕГЛАМЕНТАЦІЇ..... 26

Єпіков В.І.

ПРОБЛЕМАТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ
ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД
ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ..... 30

МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ТА ПРИВАТНЕ ПРАВО

Глущенко І.В.

РОЗВИТОК ПРИНЦИПУ ЗАБОРОНИ ПРИМУСОВОЇ ПРАЦІ	35
--	----

Лисаненко Т.В.

НУЛІФІКАЦІЙНИЙ ВЕРДИКТ СУДУ ПРИСЯЖНИХ: ВИКЛЮЧНИЙ ВИПАДОК В АНГЛО-САКСОНСЬКІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ	39
---	----

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Приходько А.С.

ОСНОВНІ ОЗНАКИ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ ЯК КОРПОРАЦІЙ	44
---	----

Смірнов Г.Ю.

ЩОДО ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ПРАВА НА УЧАСТЬ В УПРАВЛІННІ.....	47
--	----

СІМЕЙНЕ ПРАВО, ЖИТЛОВЕ ПРАВО

Шкляр В.О.

НАСИЛЬСТВО НАД ДИТИНОЮ У СІМ'Ї: ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....	52
--	----

ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Гоцуляк О.О.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕЙДЖИЗМУ В УКРАЇНІ.....	59
---	----

Ламах К.Т.

ЗМІСТ АДАПТАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС	62
---	----

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО- ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ

Лека Ю.В.

ВПЛИВ МОТИВУ НА КВАЛІФІКАЦІЮ ЗЛОЧИНУ
ТА ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ 67

Сливка І.Ю.

ПОНЯТТЯ І ОЗНАКИ ВІЙСЬКОВОГО ЗЛОЧИНУ 71

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ

Борита Т.Г.

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ ВІЙСЬКОВОЇ ПОЛІЦІЇ:
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД..... 76

Гамалієнко О.А.

ПОКРАЩЕННЯ ІНСТИТУТУ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ
І НАСЕЛЕННЯ ЯК РЕЗУЛЬТАТ РЕФОРМУВАННЯ
ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ 79

Маруніч В.В.

ЗБІЛЬШЕННЯ ГЛИБИНИ РІЗКОСТІ
ПРИ МІКРОСКОПІЧНІЙ ФОТОЗЙОМЦІ..... 82

Марченко Я.В.

ОСНОВНІ СКЛАДНИКИ СИСТЕМИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ Й ПРАВОПОРЯДКУ
У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ..... 87

Ситайло О.І.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСТАВИ
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ..... 90

Сливка І.Ю.

АВТОМАТИЗОВАНІ ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВІ СИСТЕМИ
СЛІДІВ НИЗУ ВЗУТТЯ, ЯКІ МОЖУТЬ ВДОСКОНАЛИТИ
КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОБЛІКИ 93

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Кіндюк Б.В.

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач лабораторією боротьби з наркозлочинністю,
Одеський державний університет внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН ТА ПРЕКУРСОРІВ

Однією з найбільш гострих проблем сьогоденної України є боротьба з незаконним обігом наркотичних засобів. На жаль в країні спостерігається тенденція постійного збільшення чисельності осіб, що вживають наркотичні засоби або психотропні речовини без медичних показань. З іншої сторони, в Україні перебувають приблизно 300 тис. емігрантів та 100 тис. осіб з числа іноземців та осіб без громадянства, серед яких фіксується значна кількість адміністративних правопорушень у серії незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів (далі – наркотичні засоби).

Правовий статус таких осіб визначається ст.ст. 26, 33 Конституції України, згідно яких іноземці та особи без громадянства, котрі перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими ж правами та свободами і несуть такі самі обов'язки як громадяни України. Ці положення Конституції знайшли відображення в ЗУ від 12.09.2011 р. «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», в якому зазначено, що іноземці та особи без громадянства є рівними перед законом незалежно від походження, соціального й майнового стану, расової та національної належності, статі, мови, ставлення до релігії, роду й характеру занять, інших обставин. Цілком зрозуміло, що

дана категорія осіб може бути притягнута до адміністративної відповідальності за дії пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів у невеликих розмірах, згідно КУпАП України. Адміністративним правопорушенням, як передбачено ст. 9 КУпАП України є протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративна відповідальність.

Під складом адміністративного правопорушення у цій сфері розуміється сукупність ознак, до числа яких, як вказує О.М. Стрільців, відносять: 1) суспільну шкідливість); 2) протиправність; 3) винність; 4) адміністративну караність [1, с. 27]. Перша з цих ознак пов'язана з тим, що незаконний обіг наркотичних засобів створює загрозу здоров'ю значного кола осіб.

Під провадженням в справах про адміністративні правопорушення, які пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин, можна розуміти особливий вид діяльності уповноважених органів, яка спрямована на притягнення до адміністративної відповідальності осіб, які вчинили адміністративні правопорушення в цій сфері. При розгляді даного питання необхідно зазначити, що згідно класифікації наркотичних речовин ВООЗ існують наступні групи: 1) опіати (опіодиди); 2) депресанти: седативні; снодійні; транквілізатори; 3) стимулятори: кокаїн; амфетамін; кофеїн; кат – поширена в Азії рослина, що містить ефедриноподібну речовину; 4) галюциногени; 5) канабіс; інгалянти; фенциклідин.

На практиці до наркотичних засобів відносяться:

- найнебезпечніші: героїн, морфій, опіум і інші наркотики; амфетаміни типу метедрина та метамфетаміну, що вводяться як ін'єкційно; кодеїн.

- менш небезпечні наркотики: стимулятори амфетамінового типу: бензедрин і барбітурати;

- найменш небезпечні: канабіс; препарати амфетамінового типу пониженої активності, ЛСД.

У змісті КУпАП України ст. 44 регламентує питання незаконного виробництва, придбання, зберігання, перевезення, пересилання

наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах. Такі дії тягнуть за собою накладання штрафу від 25 до 50 неоподаткованих мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від 20 до 60 годин, або адміністративний арешт на строк до 15 діб. Особливістю даної норми є фіксація у змісті ст. 44 такої обставини, що особа, яка добровільна здала ці небезпечні речовини звільняється від адміністративної відповідальності за дії передбачені цією статтею. Важливим моментом при практичному використанні даної статті є поняття невеликого розміру наркотичних засобів або психотропних речовин, які встановлюються спеціально уповноваженим органом виконавчої влади в галузі охорони здоров'я. На сьогодні в Україні діє Наказ МОЗ від 01.08.2000 р. «Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу». В основу такої градації покладена визначена добова доза (ВДД) споживання наркотичних засобів, на підставі якої введено три градації: а) невелика; б) велика; в) особливо велика. Так, до невеликих розмірів віднесені ті, що не перевищують 10 ВДД, великі розміри у межах від 100 до 1000 ВДД, а особливо великі, ті які перевищуються 1000 ВДД. Наприклад, стосовно героїну перша градація складає 0,005 г; друга – від 1,0 г до 10,0 г; третя – 10,0 г і більше, для кокаїну відповідно: до 0,02 г; від 1,0 г до 15,0 г; від 15,0 г і більше. В залежності від цих розмірів встановлюються ознаки правопорушення, а також вирішуються питання застосування мір кримінального або адміністративного покарання. Згідно п. 5 даної постанови, розміри наркотичних засобів рослинного походження у вигляді екстрактів, витяжок, відварів, інших рідин розраховуються на підставі методики кримінологічних досліджень у перерахунку на суху речовину. Іноземці та особи без громадянства повинні знати, що в Україні встановлені ВДД, які значно різняться у порівнянні з тими, які застосовуються в інших країнах (табл. 1).

Розгляд даної інформації показує, що в Україні значення ВДД для кокаїну складає 0,02 г, в Росії – 0,5 г, у Німеччині – 0,2 г, на Кіпрі – 10 г. Подібна тенденція зберігається при розгляді значень ВДД, які встановлені щодо героїну, амфетаміну та канабісу, на прикладі якого

можна дослідити суттєву різницю таких значень, тобто іноземці та особи без громадянства повинні бути чітко обізнаними з граничними розмірами наркотичних засобів, що надасть змогу уникнути скоєння ними протиправних дій.

Таблиця 1

**Порівняльний аналіз граничних значень розмірів
наркотичних засобів у різних країнах світу**

Вид наркотику	Україна	Росія	Німеччина	Кіпр	Португалія
Героїн	від 0,005 г	0,5 г	1-2 г	0,5 г	1 г
Кокаїн	від 0,02 г	0,5 г	1-2 г	10 г	2 г
Канабіс	від 5 г	6 г	6-14 г	30 г	25 г
Амфетаміни	від 0,15 г	0,2 г	3 г	20 г	1 г

На сьогодні в Україні значна кількість іноземців та осіб без громадянства займаються сільськогосподарським виробництвом. Виходячи з цього дана категорія осіб повинна знати, що адміністративна відповідальність згідно ст. 106-1 КуАП наступає за невжиття заходів щодо забезпечення встановленого режиму охорони посіву снотворного маку чи конопель, місць зберігання і переробки врожаю цих культур. За такі дії, а так само невжиття заходів щодо знищення післяжнивних залишків чи відходів виробництва, що містять наркотичні речовини – тягне за собою накладання штрафу на посадових осіб від 30 до 70 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Іншим положенням даної статті передбачена відповідальність громадян у вигляді від 10 до 30, на посадових осіб – від 30 до 70 неоподаткованих мінімум доходів громадян за невжиття землекористувачами або землевласниками на закріплених за ними земельних ділянках заходів щодо знищення дикорослих конопель чи снотворного маку.

На додаток до цього ст. 106-2 передбачає відповідальність за незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку в кількості до 100 рослин чи конопель у кількості до 10 рослин, що тягне за собою накладення штрафу від 18 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно вирощуваних нарковмісних рослин. Об'єктивна сторона цього правопорушення полягає у бездіяльності посадових осіб та громадян щодо забезпечення

встановленого режиму охорони, незаконного посіву, вирощуванні снотворного маку чи конопель. Суб'єктивна сторона правопорушення ст. 106-1 може проявлятися у формі умислу або необережності, а ст. 106-2 – наявність умислу. Суб'єктами ч. 1 можуть бути лише посадові особи, а ч. 2 – посадові особи та громадяни.

Необхідно звернути увагу іноземців та осіб без громадянства, що згідно українського законодавства провадження адміністративних правопорушень, які пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів проходять за наступними стадіями: 1) порушення справи про адміністративне правопорушення; 2) попереднє адміністративне розслідування; 3) розгляд справи і винесення постанови; 4) перегляд постанови та виконання постанови. Наприклад, при вчиненні проступку, передбаченого статтею 44 КУпАП приводом до порушення справи є висновок експерта про те, яка кількість наркотичних засобів або психотропних речовин відноситься до невеликих розмірів.

Як вказує І.О. Гаврилова, значну допомогу у захисті своїх прав іноземці та особи без громадянства можуть отримати у Центрах безоплатної правової допомоги, які діють на підстав ЗУ від 02.06.2011 р. «Про безоплатну правову допомогу» [2, с. 101]. Згідно ст. 3 даного законодавчого акту, громадяни України, іноземці, особи без громадянства, у тому числі біженці мають отримати в повному обсязі безоплатну первинну правову допомогу. На додаток до цього ст. 6-1 ЗУ «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» дає право використовувати безоплатно послуги перекладача з мови, якою володіє така особа, а також письмовий переклад її документів.

Список використаних джерел:

1. Адміністративно-правова протидія Національною поліцією незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів [Текст] : монограф. / Стрільців О.М., Бараш Є.Ю., Шевчук Г.В., Тараніч Є.А. Київ: нац. акад. внутр. справ, 2018. 133 с.
2. Гаврилова І.О. Особливості адміністративної відповідальності іноземців та осіб без громадянства. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 5. Том 2. С. 99–102.

Протосавіцька Л.С.

*кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

ЗНАЧЕННЯ ТА РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ У ЗБЕРЕЖЕННІ ДЕРЖАВНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ТА ГАРАНТУВАННІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Для того, аби на належному рівні функціонувала сучасна держава, необхідно, щоб в цій державі оформилася та діяла система національних цінностей. Завдяки національним цінностям людина може здійснити вибір позиції та конкретну лінію поведінки в тих чи інших життєвих ситуаціях. Вони становлять основу підстав цілісності, постійності та стійкості суспільства. Об'єднання людей в спільності починаючи сім'єю і закінчуючи нацією чи народом передбачає витворення такої системи цінностей, яка б забезпечила стійке функціонування цієї спільності. Вироблення тієї чи іншої системи цінностей складний процес, який витворюється в процесі компромісу та угоди між членами даної спільності. На це вказує у своїй статті Качур В.О. [1].

При виробленні системи національних цінностей провідна роль відводиться національним інтересам які сприяють забезпеченню національної безпеки держави. Даній аксіомі відводиться важлива роль оскільки Україна сьогодні перебуває в стані Гібридної війни.

Національні інтереси за ступенем пріоритетності прийнято поділяти на головні та другорядні. Серед головних національних інтересів провідне місце відводиться стратегічним інтересам. Інтереси цього рівня пов'язані з забезпеченням безпеки в державі, куди входять незалежність, територіальна цілісність, політичний суверенітет, економічний розвиток держави, підтримка національно-культурної самобутності народів, що проживають в державі. Головні (стратегічні) інтереси держава забезпечує та захищає при допомозі

війська, різного роду політичних, економічних та дипломатичних засобів.

До другорядних інтересів відносять специфічні національні інтереси, які можуть бути принесені в жертву головним інтересам, які є життєво важливими для безпеки держави.

Існує також інша класифікація національних інтересів, яка пов'язана з сферами політики. Вони можуть бути внутрішньополітичними та зовнішньополітичними. Внутрішньополітичні інтереси пов'язані з збереженням конституційного ладу, територіальної цілісності країни, єдності територіального простору, інститутів державної влади, правопорядку, з нейтралізацією причин та умов, які сприяють появі політичного та релігійного екстремізму, сепаратизму, міжособних та соціальних конфліктів і тероризму в державі, а також сприяють формуванню правової держави та громадянського суспільства. Суть внутрішньополітичних інтересів полягає в забезпеченні стабільного функціонування політичної системи, розвитку фінансово-економічного, технічного, військового, культурного та наукового потенціалу, в покращенні ефективності державного управління. Через ієрархію національних інтересів формуються пріоритети людей, суспільства та держави, визначаються засоби досягнення та забезпечення стратегічно важливих цілей та ресурсів їх досягнення.

Отже, національні інтереси являють собою інтереси більшої частини громадянського суспільства, політичної нації, що втілені в їх бачення «політичним класом» і керівництвом держави. В узагальненому вигляді національні інтереси полягають в забезпеченні реального суверенітету країни, підвищенні її суб'єктності в системі світової політики, в забезпеченні національної конкурентоспроможності [2, с. 135].

Національні інтереси детермінуються необхідністю протистояння викликам та загрозам в зв'язку з чим держава розробляє стратегію забезпечення національної безпеки. З огляду на це до зовнішньополітичних національних інтересів можемо віднести збалансований світовий порядок, відкритий та вільний регіоналізм, тривалий і стабільний мир, соціальний ринок та плюралістична демократія, ефективні і незалежні держави, розмаїття і терпимість

ціннісних світів, міжнародний контроль над критичними для виживання ресурсами [3, с. 20].

Один з пріоритетних національних інтересів полягає в забезпеченні базової зовнішньополітичної цінності – державної незалежності. Зміцнення і розвиток державної незалежності є головною стратегічною метою сучасної української держави. Незалежність обумовлюється готовністю держави захистити свою цілісність та непорушність кордонів, веденням незалежної внутрішньої та зовнішньої політики в національних інтересах держави.

Для забезпечення державної незалежності необхідно виконання таких завдань: створення комплексної, цілісної, інтегрованої системи національної безпеки, яка передбачає взаємодоповнюючий розвиток дипломатії, пропаганди та збройних сил; розвиток засад безпекової діяльності при якій формується самодостатнє суспільство, здатне вистояти та вижити в несприятливих зовнішніх умовах при відсутності міжнародної підтримки. Щоб цього досягти необхідно щоб злагоджено функціонували системи життєзабезпечення як то охорона здоров'я, освіта, державне адміністрування, військово-промисловий комплекс та збройні сили, базові технологічні цикли та процеси і критичні ресурси з відповідним кадровими ресурсами лікарів, інженерів, викладачів, науковців та офіцерів; зміцнення політичної, економічної, соціокультурної системи, що полягає в розширенні участі громадськості в політичних процесах, зміцненні середнього класу шляхом стимулювання малого та середнього бізнесу, та популяризації цінностей свободи, рівності і справедливості; розвиток державності, підвищення статусу держави в міжнародних відносинах та її впливовості на міжнародній арені; розбудова оборонного потенціалу при якому суспільство має бути готовим до ведення оборонної війни задля національного і державного виживання, а також витворення збройних сил здатних дати відсіч та завдати масштабних демографічних втрат агресору; становлення ефективної дипломатії, що здатна забезпечити залучення зовнішніх ресурсів, мобілізації міжнародної підтримки та формування мережі міждержавних союзів і стратегічних партнерів, підтримку взаємовигідних і дипломатичних відносин з провідними

державами світу; формування іміджу держави, що передбачає активне поширення за кордоном позитивного образу держави; розвиток міжнародного співробітництва, поглиблення союзних відносин і транскордонного співробітництва з центральноевропейськими державами; організаційне, цілісне та концептуальне забезпечення системи національної безпеки, об'єднання та координація зусиль громадських та державних інституцій, що спеціалізуються на національній безпеці та ін.

Отже, із викладеного вище можемо зробити висновок про те, що будь-якій державі потрібна ефективна система національної безпеки, що ґрунтувалась би на визнанні примату загальнолюдських та національних цінностей, прав особи, органічному узгодженні з ними базових інтересів держави. Розбудова незалежної держави потребує ґрунтовного аналізу національних інтересів, узагальнення та засвоєння досвіду функціонування систем безпеки розвинених країн світу і міжнародних систем колективної безпеки, вдосконалення наукової концепції національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Качур В.О. Категорія «цінність» у теорії правової культури: до визначення поняття. *Право. Людина. Довкілля*. 2020. Том 11. № 1. С. 6–12.
2. Абрамов В.І. Національні цінності й національні інтереси та безпека України. URL: <http://academy.gov.ua/infopol/pages/dop/7/files/e4ae3f89-7188-4b06-92e7-08a8868a5896.pdf>
3. Власюк О.С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики : Вибр. наук. праці. Київ : НІСД, 2016. 528 с.

Стечишин А.В.

*кандидат юридичних наук, викладач,
Приватний вищий навчальний заклад
«Університет Короля Данила»*

ПОДВІЙНІ СТАНДАРТИ РАДЯНСЬКИХ ПОГЛЯДІВ НА ТЕОРІЮ КОЛОНІАЛІЗМУ

Дослідження проблем колоніалізму мають дуже важливе значення у суспільно-політичній ситуації, яка склалася сьогодні в Україні. Причина такого явища полягає у тому, що у міжнародних відносинах знову почали використовуватися прийоми та методи, характерні для колоніальної епохи. В період існування СРСР основною концепцією була класова теорія колоніалізму, яка базувалася на марксистсько-ленінському розумінні суспільних відносин. Такий підхід характеризував колоніалізм, як політичне, економічне, культурне панування індустріально розвинутих країн над іншими регіонами та встановлення в них колоніального управління та правопорядку. Необхідність таких досліджень, пов'язана з тим, що на сьогодні в Україні склалася ситуація, коли інші держави намагаються встановити елементи колоніального режиму шляхом втручання у прийняття нормативно-правових актів та внесення змін до правової системи. Виходячи з цього, представляє інтерес провести розгляд ознак колоніалізму та розглянути їх реалізацію на прикладі історії держави і права України.

Аналіз публікацій показує наявність значної кількості робіт, підготовлених радянськими вченими з розробки теоретичних конструкцій колоніалізму. До їх числа відносяться праці Є.В. Тарле, М.Я. Волкова, П.П. Черкасова, А.М. Бойчарова, І.П. Магодовича та ін. Одночасно з цим проблемі колоніалізму присвятили свої праці такі відомі науковці, як П. Луї, М. Ферро, М. Ребер'ю, М. Фуко, І. Валлерстайн. Інтерес викликає та обставина, що в часи існування СРСР була підготовлена значна кількість робіт присвячених національно-визвольним рухам в Африці, Азії, Латинській Америці але питання колоніальної політики Радянського Союзу стосовно України і них не розглядалися.

Викладення матеріалів необхідно розпочати з того, що поняття колоніалізму було введено Брусе Поль Луї Мари (1844-1912 рр.) французьким соціалістом, ідеологом соціал-реформізму, учасником Паризької Комуни 1871 р. Згідно радянської доктрини до класичних ознак колоній відносять наступні положення: 1) захоплення території колонії шляхом воєнного вторгнення; 2) політична залежність, управління колонізованою територією, створення колоніальної адміністрації; 3) колонія часто віддалена від метрополії; 4) державною мовою часто вважається мова колонізаторів і дуже рідко корінних жителів; 5) експлуатація природних і людських ресурсів. Виходячи з цього, доцільно розглянути на прикладі України зміст кожної з цих ознак.

1. *Захоплення території колонії шляхом воєнного вторгнення.* Радянські науковці, розглядаючи цю ознаку колоніалізму, наводили приклади Індії, країн Африки, Америки та інших азійських регіонів, які захоплювалися в результаті військового вторгнення британських, французьких, голландських, бельгійських, іспанських, португальських та інших військ. Причому Радянський Союз був одним із ініціаторів прийняття на Генеральній Асамблеї ООН 14 грудня 1960 р. «Декларації про надання незалежності колоніальним країнам і народам», в якій вказувалося про рівність прав великих і малих націй, вказувалося на право народів протидіяти іноземному ярму, пануванню інших держав та їх експлуатації. При цьому радянські ідеологи розуміли під процесом протидії колоніалізму боротьбу народів Африці, Азії та Латинської Америки проти західних країн. Інтерес викликає та обставина, що таку ж саму політику проводила Російська імперія по відношенню до захоплення українських земель. Першим кроком в такій політиці було поступове захоплення українських земель, пізніше розміщення на території Козацько-Гетьманській держави російських гарнізонів. Другим кроком стало призначення на початку XVIII ст. російських військових на посади козацьких полковників, третім – повне підпорядкування козацьких військ російському воєнному командуванню та їх участь у більшості війн, які проводила Російська імперія. В результаті цих поступових дій у 1763 р. була проведена інкорпорація Козацько-Гетьманської держави до складу Російської імперії, а на ці землі було поширено російське законодавство. Іншим

прикладом колоніалізму було вторгнення Червоної Армії у вересні 1939 р. до Західної України, яке трактувалося в якості «визвольного походу», який насправді був окупацією цієї частини України, яка супроводжувалась репресіями проти місцевого населення, поширенням на неї радянського законодавства та встановлення колоніального правопорядку.

2. *Політична залежність, управління колонізованою територією, створення колоніальної адміністрації.* Цю ознаку колоніалізму можна дослідити на прикладі створення Петром I у 1721 р. Першої Малоросійської колегії, яка стала державною структурою, що функціонувала паралельно з Гетьманським урядом. Аналогічним чином, на території Гетьманщини діяло Правління гетьманського уряду, Друга малоросійська колегія, після чого українські землі були поділені на губернії та мали правовий статус частин Російської імперії. Такий досвід широко використовувався радянськими більшовиками, які створили у Курську 28 листопада 1918 р. Тимчасовий робітничо-селянський уряд України на чолі з Християном Раковським (1873–1941 рр.), який після наступу Червоної Армії переїхав до Харкова. В цілому, українські землі, захоплені Російською імперією, більшовицькою Росією були повністю політично залежними від північного сусіда, а органи державної влади не приймали будь-яких рішень без узгодження з Москвою. На додаток до цього, починаючи з підписання статей Б. Хмельницького, гетьманський уряд не мав право самостійно проводити іноземну політику та встановлювати будь-які дипломатичні стосунки.

3. *Колонія часто віддалена від метрополії.* Географічне положення України, наявність спільного кордону давала російській владі багато можливостей проводити колоніальну політику. Однією з таких форм був «поселенський колоніалізм», який був характерним для англійців, французів при проведенні колонізації Північної Америки, пізніше використовувався в Індокитаї, Індонезії, Австралії та ПАР. Під цим терміном розуміється процес створення колоній шляхом переселення білого населення, створення для них факторій, які охоронялись військовими підрозділами, а в деяких випадках таким територіям надавались права автономії. В радянських реаліях московські правителі використовували таку ж саму політику, шляхом переселення руськомовного населення на українські землі. Так, при

будівництві Дніпрогесу 1927–1936 рр. було створено т.з. «соціалістичне місто», в якому проживали люди, направлені на працю з різних регіонів СРСР. З метою протидії українським національним рухам більшовицька влада дуже часто використовувала політику переміщення українського населення до Казахстану, районів Сибіру та Далекого Сходу. За відомостями Галузевого державного архіву СБ України жертвами розкуркулення протягом 1929-1931 рр. стало близько 500 тис. українських селян, які були вивезені з території України. Натомість на їхнє місце переселяли російськомовне населення і внаслідок таких процесів україномовне сільське населення протягом 1930-1950 рр. зменшилося від 95 до 52%. Як вказує С.М. Абашин, аналогічну політику проводила більшовицька влада на території Середньої Азії, коли у 1918 р. Коканд, а також незалежні Бухарський емірат і Хівинське ханство були приєднані шляхом воєнної інтервенції до СРСР [1].

4. *Державною мовою часто вважається мова колонізаторів і дуже рідко корінних жителів.* Реалізацію цієї ознаки можна дослідити на прикладі двох циркулярів: Валуєвського (1863 р.) та Ємського (1876 р.), які усували вживання української мови з культурної сфери та обмежував її лише побутовим вжитком. Згідно цих нормативно-правових актів заборонялося: 1) ввезення з-за кордону в Російську імперію україномовних книг; 2) видання україномовної літератури, як оригінальних, так і перекладних творів та текстів для нот; 3) україномовні вистави в театрах, концерти з українськими піснями; 4) викладання українською мовою в початкових школах. Радянська влада активно продовжувала політику дореволюційного уряду, доказом цього стала прийняття у 1938 р. Постанова РНК СРСР «Про обов'язкове вивчення російської мови у школах національних республік та областей», яка підвищувала статус російської мови та різко зменшувала кількість учнів, які вивчаються на рідній українській мові. В період «хрущовської відлиги» 12 листопада 1958 р. була прийнята Постанова Пленуму ЦК КПРС «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток народної освіти», на основі якої Верховна Рада УРСР прийняла закон від 17 квітня 1959 р. спрямований на посилену русифікацію України, зокрема, в ній вказувалося, що вивчення української мови є не

обов'язково, а лише за бажанням батьків. Результатом такої політики був факт того, що згідно статистичних даних на 1964 р. в Донецької та Луганської областях не залишилося жодної школи з українською мовою викладання. В рамках колоніальної політики, яка проводилася Москвою, була змінена ситуація у видавничій сфері, т.я. з 1950 по 1963 рр. кількість друкованих українських книжок зменшилося на половину, кількість газет на українській мові склало лише 30%. З метою посилення наступу на українське населення в сфері прав на мову 13 жовтня 1978 р. Рада Міністрів СРСР приймає постанову № 835 «Про заходи по дальшому удосконаленню вивчення і викладання російською мовою в союзних республіках», згідно з якою вивчення російської мови передбачалося ще в дитсадках, а в школах з українською мовою російська мала вивчатися уже з першого класу. Планувалося збільшити кількість годин на вивчення російської мови та збільшити кількість шкіл з поглибленим вивченням російської мови з 17 до 200. В часи керівництва СРСР Ю.В. Андроповим ЦК КПРС і Рада Міністрів СРСР 26 травня 1983 р. приймають спільну постанову № 473 «Про додаткові заходи з поліпшення вивчення російської мови в загальноосвітніх школах та інших навчальних закладах союзних республік», згідно якої передбачалося значне збільшення шкіл з російською мовою навчання, а також вивчення її в старших групах дошкільних закладів і на додаток до цього встановлювалася доплата 16% вчителям російської мови.

5. *Експлуатація природних і людських ресурсів* проводилася як російсько-імперською так і радянською владою в усі історичні часи перебування українських земель під владою «північного сусіда». Перед початком Другої Світової війни в Донбасі добувалося 83,7 млн. т вугілля, що становило більше половини вуглевидобутку СРСР, а максимальні обсяги майже 200 млн. тонн на рік були досягнуті в Українській РСР у 70-х р. XX ст. Аналогічна ситуація склалася в сфері видобутку природного газу, т.я. з 1945 р. СРСР почав поставляти український газ до Польщі. Згодом був побудований газопровід Дашава-Київ (1948 р.), який добудували до Москви у 1951 р. Починаючи з 50-х років з Шебелинського родовища, газ почав постачатися в Білгород, потім в Білорусію, а звідти в Литву та Латвію. У 1965 році почалося будівництво системи

газопроводів «Дружба» і газ з України почав надходити до Чехословаччини та Австрії і тільки після побудови гілки газопроводу Ямал-Ужгород, в західні країни пішов газ із сибірських родовищ.

За результати проведеного дослідження треба вказати, що ознаки російського колоніалізму нічим не відрізнялись від підходів з реалізації такої політики в інших частинах світу. Це було воєнне вторгнення, розміщення військових гарнізонів, встановлення колоніальної адміністрації, використання «поселенческого» колоніалізму. Особливістю радянської моделі була системна боротьба з використанням української мови шляхом зменшення видань українськомовних книжок та журналів, а також масовий перехід шкіл на російську мову. В усі історичні часи проведення колоніальної політики проходило з експлуатацією українських природних ресурсів, які хижацькі винищувались, чим було нанесено значні збитки для економіки України.

Список використаних джерел:

1. Абашин С.Н. Был ли СССР колониальной империей? URL: <https://eusp.org/events/moskva-by-li-sssr-kolonialnoj-imperiej>

Юркевич М.В.

Голова господарського суду Львівської області

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЛІСОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Актуальність теми обумовлена критичним станом у сфері охорони українських лісів, що пов'язано з надмірною експлуатацією, незаконними рубками та знищенням лісів. Одним з елементів охорони лісів є інститут юридичної відповідальності за порушення лісового законодавства. Розгляд цього питання вимагає аналізу стану джерельної бази дослідження, що дає змогу виявити проблеми, які

потребують більш детальної уваги з боку дослідників. В історико-правовій науці прийнято застосовувати схему, побудовану на особливостях внутрішньої форми, єдності походження, змісту і призначення джерела. Виходячи з цього, систему джерел дослідження юридичної відповідальності за порушення лісового законодавства можна поділити на такі групи: 1) нормативно-правові джерела; 2) матеріали юридичної практики та приватноправові документи; 3) наративні джерела.

I. *Нормативно-правові джерела* є найбільшими за кількістю та обсягом. До їх числа належать, насамперед, Коротка та Поширена редакції «Руської Правди», списки якої неодноразово публікувалися. При дослідженні даної теми використовуються тексти цієї пам'ятки права, опубліковані у монографії Б.Д. Грекова «Русская Правда» 1940 р. Литовсько-польський період української правової історії представлений численними актами великокнязівського законодавства, серед яких Судебник Казимира 1468 р., розміщений у «Христоматии по истории русского права» М.Ф. Владимирського-Буданова, а також у монографії С.Г. Ковальової «Судебник великого князя Казимира Ягайловича 1468 року». До важливих джерел права у Великому князівстві Литовському належать локальні нормативно-правові акти, а саме, місцеві (обласні) привілеї, які видавалися правителями. Таки документи містилися у книгах «Очерки истории Литовского-Русского государства до Люблинской Унии» М.К. Любавського та «Суд і судочинство на українських землях у XIV–XVI ст.» П.П. Музиченка. Важливе значення для дослідження юридичної відповідальності за порушення лісового законодавства мають Статути Великого князівства Литовського 1529 р., 1566 р., 1588 р., опубліковані науковцями Одеської національної юридичної академії. В якості джерела дослідження використовувався Лісовий Устав Великого князівства Литовського 1567 р., перекладений О.І. Логвіненко, а також монографія Д. Ващука «Населення Київщини та Волині і великокнязівська влада в XV–XVI ст.», в якій містяться тексти привілеїв, наданих правителями князівства окремим регіонам. Період існування Козацько-Гетьманські держави досліджувався на основі збірки «Документи Богдана Хмельницького», виданої у 1961 р. Гетьманські універсали, присвячені

охороні лісів, зберігаються у фондах «Генеральна військова канцелярія», «Колекція документів київської археологічної комісії», що знаходяться у Центральному державному історичному архіві України. Розглядалися, зокрема, Універсал гетьмана Б. Хмельницького про юридичну відповідальність за рубки в лісах і сіножатях Максимівського монастиря, універсали гетьманів Д. Апостола, І. Скоропадського, К. Розумовського про заборону вирубки лісів. Імперське законодавство стосовно юридичної відповідальності за порушення лісового законодавства аналізувалося на основі видання «Полное собрание законов Российской империи» 1830 та 1888 років, книги М.О. Воскресенського «Законодательные акты Петра I». В якості джерел права використовувалися австрійські нормативно-правові акти, які торкалися питань охорони лісів та відповідальності за їх пошкодження чи знищення, серед яких Лісовий закон 1852 р., Гірничий закон 1884 р., Галицькі крайові Мисливські закони 1897 та 1909 років, Гірничо-поліційні приписи, видані Краківським Гірничим старостом у 1897 р.

Радянський період досліджувався на підставі аналізу нормативно-правових актів, опублікованих у «Збірнику узаконень і розпоряджень Робочо-Селянського Уряду України», що пізніше видавався під назвою «Збірник постанов Уряду УРСР». Для дослідження даної проблеми залучалися постанови Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету і Ради Народних Комісарів УСРР, декрет РНК УСРР «Про охорону лісів», спільна постанова Народного комісаріату внутрішніх справ (НКВС) і Народного комісаріату охорони здоров'я Радянської Росії «Про охорону зеленої площі садів, приміських лісів та інших зелених насаджень». Питання відповідальності за порушення лісового законодавства знайшли відображення у Законі «Про ліси в УСРР» 1923 р., Лісовому кодексі УРСР 1979 р., у якому, зокрема, було встановлено види порушень у цій сфері, за які винні притягувалися до кримінальної, адміністративної чи цивільно-правової відповідальності. Також використовувалися документи, розміщені у виданні «Відомості Верховної Ради УРСР», матеріали постійних комісій Верховної Ради УРСР з охорони природи.

Сучасне лісове законодавство України вивчалось за допомогою періодичних видань Верховної Ради України, Президента України,

Кабінету Міністрів України, у яких публікуються нормативно-правові акти різного характеру, що регулюють дану галузь, основним серед них є, зокрема, Лісовий кодекс України 1994 р. (чинною є редакція 2006 р.). Крім цього, використовувалася також інформація, опублікована в електронних засобах, розміщена на сайтах органів державної влади й Державного комітету лісового господарства України, а з кінця 2010 р. – Державного агентства лісових ресурсів, а також у двотомному виданні «Лісове законодавство України» 2003 р. До нормативно-правових актів останніх років, що стосуються юридичної відповідальності за порушення лісового законодавства, належать закони «Про оцінку впливу на довкілля» 2017 р. та «Про національну інфраструктуру геополітичних даних» 2020 р., а також постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми «Ліси України» на 2010–2015», дія якої продовжена до 2020 р.

II. Важливою складовою джерельної бази дослідження є матеріали *юридичної практики та приватноправові документи*. До їх числа відносяться матеріали юридичної практики часів Київської Русі, відтворені у дослідженнях П. Мрочек-Дроздовського «Исследования о Русской Правде», В. Сергеевича «Древности русского права», Б.А. Рибакowa «Киевская Русь и русские княжества XII–XIII вв.». Значна кількість актів застосування права містить архів Великого князівства Литовського – Литовська метрика, матеріали якої неодноразово друкувались цілком чи у складі різного роду зібрань документів, а також у збірці «Акты, относящиеся к истории Западной России» та у виданні «Литовська Метрика», підготовленому у 2019 р. Д. Вашуком. Інформацію про особливості державного устрою, характер лісових відносин та відповідальність за порушення лісового законодавства у Великому князівстві Литовському отримано з робіт М.В. Довнар-Запольського. Зокрема, у його монографії «Очерки по организации западно-русского крестьянства в XVI веке» наведено значну кількість правових документів стосовно лісових відносин: листи великих князів, пам'ятні записи, окремі привілеї, видані різними правителями. В іншій праці цього автора «Государственное хозяйство Великого княжества Литовского при Ягеллонах» наведено інформацію про розміри грошової данини за користування лісами,

штрафні санкції, прибутки окремих господарств та характеристика угідь. Велике значення в систематизації українського лісового законодавства мало видання у 1926 р. довідкового посібника «Лесное законодательство Украины» за редакцією заступника Наркома земельних справ УСРР Ф.С. Чумало, до якого увійшли нормативні акти, видані державними органами влади УСРР до 1926 р., і надані коментарі до законодавчих актів з питань регулювання лісової галузі.

III. Третю групу джерел дослідження юридичної відповідальності за порушення лісового законодавства складають *нративні джерела* – мемуари, подорожні записи, публіцистичні твори, літописи та ін. До їх числа належать періодичні видання органів державної влади різних часів, що публікували документи політичних партій і громадських об'єднань, серед яких: газети «Робітнича газета» 1918 р., «Киевская мысль» 1918 р., «Правда»; журнали: «Лесопромышленный вестник» 1917 р., у якому опубліковані «Временные правила об охране лесов и их рубке», «Лесной журнал» за 1917 р. Значна частина важливої інформації була отримана із газет «Правда», «Известия», «Правда Украины», різні журнали: «Лесное хозяйство», що видався з 1940-го по 1997 р., «Лесопромышленное дело» (1922–1934 рр.), «Лесная промышленность», «Лесной журнал» (1966–1995 рр.), «Лісова, паперова і деревообробна промисловість» (1960–1966 рр.), «Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість» (1973–2009 рр.), «Лесоводство и агролесомелиорация» (1965–1991 рр., 1991–2010 рр.), «Лесное хозяйство, лесопромышленность и топливо», а також емігрантський журнал «Тризуб», що видавався у Парижі.

З метою розумінні процесу становлення юридичної відповідальності за порушення лісового законодавства, використовувалися роботи І.П. Бородіна, А.А. Браунера, В.М. Воронцова, Б.С. Райкова. Особливості застосування норм юридичної відповідальності за правопорушення у даній сфері вивчалися на підстав монографій Д.К. Соловйова «Мисливські закони» 1892 р., М.І. Кутепова «Царські полковання» 1913 р., Е.О. Корноухова «Про особливості служби бровників, стрільців птахівників» 1913 р.

У радянський період публікувалися різні популярні брошури, присвячені питанням охорони лісів. Значна кількість таких праць

з'явилася під час реалізації «сталінського плану перетворення природи» 1948 р., який передбачав створення значних лісних масивів у різних регіонах СРСР, а також на території УРСР. Деякі аспекти проблематики дослідження юридичної відповідальності за порушення лісового господарства розглядалися у працях Б.Г. Іваницького, М.Ю. Шаповала, П.І. Лук'янова, О.І. Бовіна, В.Я. Колданова, А.Г. Солдатова, С.А. Генсерука, В.Я. Мунтяна, В.П. Вакалюка та ін.

Таким чином, зібрана джерельна база дозволяє у повному обсязі розглянути питання зародження, формування та становлення юридичної відповідальності за порушення лісового законодавства.

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Волкова Д.Є.

*кандидат юридичних наук, доцент,
Національний університет «Одеська юридична академія»*

СВОБОДА АСОЦІАЦІЙ В УКРАЇНІ: РЕТРОСПЕКТИВА КОНСТИТУЦІЙНОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ

На будь-якому етапі розвитку держави особливий інтерес представляє історичний досвід регламентації конкретного правового інституту в попередніх конституційних актах. На нашу думку, це сприятиме дотриманню традицій у сфері конституційного права, конституційного правонаступництва. Не є виключенням і свобода асоціацій (у цих тезах відповідні питання аналізуються на прикладі права на свободу об'єднання у громадські організації).

У першій половині XX століття на території більшої частини сучасної України на конституційному рівні про право на об'єднання в громадські організації йшлося у 5 актах.

Першим із них є Статут про державний устрій, права і вольності Української Народної Республіки (*de facto* приймався як Конституція УНР). Його було ухвалено 29 квітня 1918 р. Статут не набув чинності, однак сам факт його прийняття робить доцільним увагу до його норм.

У ст. 17 Статут передбачав, що «громадяне УНР і ніхто інший на території її не може бути обмежений в правах слова, друку, сумління, організації, страйку, скільки він не переступає при тім постанов карного права»... [1].

Як бачимо, право на об'єднання в громадські організації містилось в межах «права організації». Крім того, увагу привертає той факт, що воно надавалось виключно громадянам УНР. Аргумент на користь цього знаходимо і у ст. 20, де закріплено: «лише громадяни УНР користуються усієї повноти громадянських і політичних прав». Також, вже на конституційному рівні

обумовлювалась можливість обмеження цього права – його реалізація була можливою «скільки ... не переступає при тім постанов карного права».

За гетьмана П. Скоропадського роль Конституції виконували проголошені у день скинення ним та його прибічниками Центральної Ради, 29 квітня 1918 р., Закони про тимчасовий Державний устрій України.

Ці Закони містили лише 44 статті, однак одна з них була присвячена досліджуваному праву. У Розділі III «Права і обов'язки Українських Козаків і Громадян» було всього 12 статей, із них одну було приділено закріпленню права на об'єднання в громадські організації. Це свідчить про важливість цього права для авторів Законів. Ст. 22, передбачала, що «українські козаки і громадяне мають право гуртувати громади і спілки в метах не противних законам» [2]. Знов-таки, бачимо обмеження цього права на конституційному рівні: «гуртувати громади і спілки в метах не противних законам». Також тут зберігається тенденція надання цього права тільки громадянам.

Закони про тимчасовий Державний устрій України були скасовані у грудні 1918 р. Директорією УНР, яка прийшла на зміну Гетьманату. А вже навесні 1919 р. на більшій частині території України (крім сучасних західних областей) було встановлено радянську владу.

Першим Основним Законом УРСР за радянських часів стала Конституція Української Соціалістичної Радянської Республіки 1919 р. Пункт «в» ст. 3 передбачав, що держава «утворює для працюючих мас можливість користуватися правами (свободою живого і друкованого слова, зборів і спілок), позбавляючи цих прав пануючі класи і спільні з ними по своїй політичній позиції громадські групи» [3].

Як бачимо, у цій Конституції право на об'єднання в громадські організації було складовою свободи спілок. Воно також обмежувалось на рівні Основного Закону – але якщо у попередніх конституційних актах XX ст. обмеження стосувалось видів утворюваних організацій, то у цьому – суб'єктів, які наділялись цим правом. Як бачимо, його мали ті, хто належав до «працюючих мас».

Через 10 років Конституцію УРСР 1919 р. було оновлено. Її замінила Конституція (Основний Закон) Української Соціалістичної

Радянської Республіки 1929 р. Вона також містила люстраційні положення про обмеження в політичних правах тих, хто не відносився до «трудящих мас». Ст. 5 Конституції передбачала, що «Українська соціалістична радянська республіка забезпечує політичні права для трудящих мас, без різниці статі, віри, раси і національності і цілком позбавляє їх прав експлуататорські класи», а ст. 11 свідчила про те, що право на об'єднання в громадські організації розглядалось як політичне право – складова свободи спілок: «Щоб забезпечити трудящим дійсну свободу спілок, Українська соціалістична радянська республіка, зламавши економічну і політичну владу заможних клас і тим усунувши всі перешкоди що до цього часу заважали в буржуазному суспільстві робітникам та селянам користуватися свободою організації і діяння, сприяє робітникам і селянам в справі їх об'єднування та організації» [4].

Ані ст. 3, ані ст. 11 не передбачала, хто належав до «трудящих мас», а хто – до «експлуататорських класів». Але аналіз інших статей Конституції УНР 1929 р. дозволяє зробити відповідний висновок. Так, положення Основного Закону про виборчі права (ст.ст. 66-69) проголошували, що не обирають і не можуть бути обраними «особи що вживають найманої праці з метою одержання зиску»; особи, що живуть з нетрудового прибутку; члени царювавшего в Росії дому; особи, що керували діяльністю поліції, жандармерії; службовці і агенти колишньої поліції, окремого корпусу жандармів і охоронних відділків; ін.

Скасування цих обмежень за колом суб'єктів досліджуваного права відбулось тільки після утвердження радянської влади на території України, у Конституції (Основному Законі) Української Радянської Соціалістичної Республіки 1937 р.

Ст. 125 цієї Конституції передбачала, що «у відповідності з інтересами трудящих і з метою розвитку організаційної самодіяльності і політичної активності народних мас громадянам УРСР забезпечується право об'єднання в громадські організації: професійні спілки, кооперативні об'єднання, організації молоді, спортивні й оборонні організації, культурні, технічні й наукові товариства, а найбільш активні і свідомі громадяни з лав робітничого класу і інших верств об'єднуються у Комуністичну партію

(більшовиків) України, яка є передовим загоном трудящих в їх боротьбі за зміцнення і розвиток соціалістичного ладу і являє собою керівне ядро всі організації трудящих, як громадських, так і державних» [5].

Зазначимо, що дослідження попередніх Основних Законів свідчить про те, що у такому формулюванні (з такою назвою) право на об'єднання в громадські організації заявилося в Конституції УРСР 1937 р. вперше. До цього в Основних Законах йшлося про «право організації» (Статут про державний устрій, права і вольності Української Народної Республіки 1918 р.), про «право гуртувати громади і спілки» (Закони про тимчасовий Державний устрій України 1918 р.), про свободу спілок (Конституція УРСР 1919 р., Конституція УРСР 1929 р.).

Просліджуючи еволюцію конституційної регламентації права на об'єднання в громадські організації, доцільно звернути увагу і на конституційні акти другої половини ХХ ст. – Конституцію УРСР 1978 р. та Конституцію України 1996 р. На нашу думку, у цьому полягають перспективи подальших досліджень обраної проблеми (дивись [6-9]).

Список використаних джерел:

1. Статут про державний устрій, права і вольності Української Народної Республіки (Конституція УНР, ухвалена 29 квітня 1918 р.). Конституції і конституційні акти України. Історія і сучасність. Київ : Видавництво «Юридична думка», 2011. С. 41–49.
2. Закони про тимчасовий Державний устрій України, проголошені 29 квітня 1918 р. Конституції і конституційні акти України. Історія і сучасність. Київ : Видавництво «Юридична думка», 2011. С. 50–53.
3. Конституція Української Соціалістичної Радянської Республіки 1919 р. Конституції і конституційні акти України. Історія і сучасність. Київ : Видавництво «Юридична думка», 2011. С. 56–61.
4. Конституція (Основний Закон) Української Соціалістичної Радянської Республіки 1929 р. Конституції і конституційні акти України. Історія і сучасність. Київ : Видавництво «Юридична думка», 2011. С. 66–80.
5. Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки 1937 р. Конституції і конституційні акти України. Історія і сучасність. Київ : Видавництво «Юридична думка», 2011. С. 81–101.

6. Мішина Н.В. Громадянське суспільство у полісекторних моделях суспільства. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2018. Т. XXII. С. 85–92.

7. Мішина Н.В. Органи самоорганізації населення у системі місцевого самоврядування. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2019. Т. XXIII. С. 84–91.

8. Волкова Д.Є. Конституційне законодавство про громадські організації: стан та перспективи гармонізації з європейськими стандартами : дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2015. 217 с.

9. Волкова Д.Є. Міжнародні стандарти про внутрішню структуру громадських організацій. *Юридичний вісник*. 2012. № 1. С. 71–77.

Єпіков В.І.

курсант,

Київський факультет

Національної академії Національної Гвардії України

ПРОБЛЕМАТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

З початком анексії Росією Криму та подальшого збройного вторгнення на Донбас, у геометричній прогресії росте число вимушених переселенців, які змушені мігрувати по всій країні та за її межі.

Разом з цим фіксується ряд порушень відносно прав переселенців, таких як труднощі у відновленні втрачених документів, забезпечення та деколи навіть і доступу до житла, захисту особистих прав та свобод, здобуття засобів до існування, реалізація виборчих прав, доступу до певної інформації та особливо гостро стає питання довготривалого прийняття рішень.

Звертаючись до норм міжнародного права, забезпечення захисту прав та потреб внутрішньо-переміщених осіб є обов'язком держави [7].

Тож і проблема соціально-правового забезпечення внутрішньо-переміщених осіб (далі по тексті – ВПО) є наслідком незадовільної роботи як парламенту, соціально-правових інститутів так і інших органів функціями та завданнями яких є забезпечення правових і

соціальних гарантій, реалізація конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб громадян відповідно до їх соціального статусу, підтримання соціальної стабільності переселенців.

Для більшого висвітлення масштабу проблеми ми звернемось до статистичних цифр, так, за даними органів соціального захисту населення – понад 1 мільйон 780 тисяч жителів Донецької і Луганської областей, а також Криму стали переселенцями всередині країни. З початку 2016 року переселенцям та прирівняним до них осіб було виплачено понад 2 934 630 тис. гривень. Понад 60% від загальної кількості переселенців є діти та особи похилого віку [2].

Політика влади України стосовно стабілізації регіону та взагалі ситуації в цілому є досить байдужою.

Дивлячись на стан забезпечення соціальних прав і свобод внутрішньо-переміщених осіб в Україні можна виділити основні проблеми у цьому аспекті:

- соціально-економічні труднощі;
- свобода пересування;
- реалізація політичних прав;
- житлове питання.

Нарахування соціальних виплат ВПО починаючи з першої половини 2016 року починає періодично зупинятись через скасування виданих їм довідок про взяття на облік. Інструментом цього явища слугував лист «Про посилення контролю за виплатами» № 672/0/10-16/081 від 16.02.2016, в якому Управлінню праці і соціального захисту населення доручалось посилити контроль за процедурою взяття на облік внутрішньо-переміщених осіб [6].

До речі, саме через вищезазначений лист, осіб, що проживають на тимчасово невідконтрольній території України було масово знято з обліку переселенців без попередження та письмового рішення без обґрунтування підстав такого виключення.

Як логічний зв'язок, переселенцям були призупинені всі соціальні виплати та пенсії, бо відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про здійснення соціальних виплат особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції» № 637 від 5 листопада 2014 року,

соціальні виплати та пенсії безпосередньо залежать від чинності в особи довідки про взяття її на облік ВПО [2].

Питання свободи пересування ВПО на території Донбасу залишається досить обмеженим саме через небажання прикордонників України та співробітників прикордонної служби ДНР забезпечити достатнє оснащення пропускних пунктів. Наразі офіційно існує 6 коридорів перетину лінії розмежування: 4 в Донецькій та 2 в Луганській областях, кожен з яких має проблеми черги, які можуть коливатися від 1 до 20 годин, через це не одноразово фіксувалися летальні випадки людей, яким ставало погано у черзі.

Навіть з перебігом п'яти років війни є гостра необхідність в удосконаленні пропускної системи на пунктах пропуску [3].

На кінець 2019 року майже 4% українських виборців залишаються без можливості реалізації виборчого права – про це повідомила виконавчий директор Громадського холдингу «Група Впливу» Тетяна Дурнєва. Тому, відсутність механізму реалізації виборчих прав ВПО на пряму суперечить основоположним правовим принципам держави-члену Європейського союзу [4].

3 2015 року в Верховній Раді України знаходиться три законопроекти, які в деякій мірі пропонують вирішити проблему реалізації виборчого права переселенців. Так, зокрема, законопроект 2501а – передбачає можливість голосування ВПО шляхом тимчасової зміни місця голосування без зміни виборчої адреси. Інші альтернативні законопроекти 2501а-1 та 2501а-2 пропонують забезпечити реалізацію виборчого права переселенців у виборах шляхом зміни виборчої адреси, однак у різний спосіб [2].

На сьогоднішній день ніяких зрушень та змін не відбулось. Поточна ситуація порушує не тільки права громадянина на участь в управлінні державними справами, а й принцип недискримінації.

Відповідно до п. 1 ст. 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», обов'язок забезпечити внутрішніх переселенців безоплатним тимчасовим житлом, за умови сплати за комунальні послуги, лягає на органи державної виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та суб'єкти приватного права [1].

Станом на поточний рік у місцях компактного проживання, тобто у гуртожитках, приміщеннях житлового фонду, санаторіях, базах відпочинку проживає 6 518 осіб, що становить 0,38% від загальної кількості зареєстрованих ВПО в Україні. Тобто, забезпечення житлом переселенців є проблемою, вирішення якої є пріоритетом самих переселенців.

Нагадаємо, що місця компактного проживання – це, в першу чергу, тимчасове житло, на яке, в якості соціальної допомоги малозабезпеченим категоріям громадянам надається право користування, тобто, воно не є приватною власністю [5].

Умови життєдіяльності в місцях компактного проживання залишаються незадовільними, термін експлуатації житлових приміщень в більшості випадків закінчився та (або) потребує капітального ремонту. Вище зазначений відсоток дітей та людей похилого віку зумовлює специфічні потреби даної категорії громадян до відповідних житлових умов.

Через відсутність чіткої загальнодержавної програми переселенці не можуть придбати житло [5].

На основі вищевикладеного, підсумовуємо означене питання.

Найбільшою проблемою, як з початку війни і до тепер, залишається галузь соціального забезпечення переселенців, скасування урядом їх довідок про взяття на облік внутрішньо переміщених осіб значною мірою негативно вплинуло на фінансове положення зазначеної категорії.

Переміщення цивільних осіб на лінії розмежування є доволі проблематичним процесом, через небажання обох сторін у обладнанні та модернізації пропускної системи.

Виборче право громадян, дане Конституцією України, не реалізується у повній мірі через відсутність дієвого механізму його забезпечення відповідно до зазначеної категорії осіб.

Надання ж ВПО місць компактного проживання, які за своєю сутністю є не достатніми для нормальної життєдіяльності, є певною профанацією забезпечення житлом переселенців, аніж його реальним забезпеченням.

Логічним висновком впливає те, що на поточний час реалізація прав і свобод внутрішньо переміщених Україні залишається досить незадовільною.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>
2. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про місцеві вибори» (щодо забезпечення права голосу внутрішньо переміщеним особам). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56262
3. Права внутрішньо переміщених осіб: *Розділ підготовлений експертами благодійного фонду «Право на захист»*. URL: <https://helsinki.org.ua/prava-vnutrishno-peremischnykh-osib/>
4. У Києві обговорили проблему захисту політичних прав ВПО : *матеріали прес-конференції «Чи захищені політичні права переселенців?»*.
5. Про тимчасове житло для переселенців на Сумщині. URL: <https://gurt.org.ua/news/informator/57620/>
6. Колективне звернення громадських організацій та ініціатив щодо інформації про масове скасування довідок внутрішньо переміщених осіб. URL: <http://vpl.com.ua/uk/news/колективне-звернення-громадських-ор-2/>
7. Христова Г.О. Права людини внутрішньо переміщених осіб : зобов'язання держави та стандарти ради Європи. *Матеріали міжнародного круглого столу*. Київ, 2016. С. 17. URL: <https://gurt.org.ua/news/informator/35501/>

МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ТА ПРИВАТНЕ ПРАВО

Глущенко І.В.

студент,

Національний авіаційний університет

РОЗВИТОК ПРИНЦИПУ ЗАБОРОНИ ПРИМУСОВОЇ ПРАЦІ

Принцип заборони примусової праці як один з основних принципів міжнародного трудового права означає можливість кожного вільно розпоряджатися своїми здібностями до праці, вибирати рід діяльності та професію поза всякими формами примусу, а також відмова держав від використання примусової праці.

До складу даного принципу входять наступні імперативи:

- право вільно розпоряджатися своїми здібностями до праці;
- заборона примусової праці;
- обов'язок держави сприяти здійсненню права на працю.

Декларація Міжнародної організації праці щодо основоположних принципів та прав у сфері праці 1998 [1] в числі принципів, що стосуються основоположних прав у сфері праці, називає скасування всіх форм примусової праці.

Стаття 6 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права [1] свідчить, що країни, які беруть участь в Пакті, визнають право на працю, що включає право кожної людини на отримання можливості заробляти собі на життя працюю, яку вона вільно обирає або на яку вона вільно погоджується, і забезпечать виконання належних заходів до забезпечення цього права. Пакт акцентує увагу на обов'язках держав сприяти забезпеченню права на працю, і саме держави повинні створювати можливості для його реалізації.

Як впливає зі ст. 4 Європейської хартії про основні соціальні права трудящих [1], кожна людина вільна вибирати та працювати за

своєю спеціальністю відповідно до правил, які регулюють працю в кожній професії.

Вільне волевиявлення при виборі професії та роду діяльності не носить в суспільстві абсолютного характеру. Однак, держава повинно підтримувати баланс інтересів осіб найманої праці, самозайнятих, роботодавців та суспільства в цілому. Крім того, держава зобов'язана забезпечити рівний доступ до отримання роботи незалежно від раси, статі, релігійної приналежності, місця проживання та інших ознак, які не обумовлені особливостями самої роботи. В цьому виявляється тісний взаємозв'язок принципу заборони примусової праці з іншим основоположним принципом міжнародного трудового права – принципом рівності трудових прав та обов'язків і недопущення дискримінації у трудових відносинах.

Заборона примусової праці встановлена Міжнародним пактом про громадянські і політичні права 1966 року [2], Конвенцією МОП 1930 року № 29 «Про примусову працю» [2], Конвенцією МОП 1957 року № 105 «Про скасування примусової праці» [2].

У підписаній в 1926 році державами Ліги Націй Конвенції «Щодо рабства» сторони взяли на себе зобов'язання здійснити відповідні заходи для уникнення того, щоб примусова праця не створила положення, аналогічного рабству, і в найкоротший термін покласти край примусовій праці [3].

У 1930 році була прийнята Конвенція МОП № 29 «Про примусову працю», поклала на кожного члена Міжнародної організації праці, який ратифікує цю Конвенцію, обов'язок скасувати застосування примусової праці в усіх її формах у якомога коротший термін.

Б. Андерс пропонує наступні роз'яснення елементів визначення терміну примусової праці:

1. «Всяка робота або служба» включає всі види роботи, праці та занять. Природа і законність трудових відносин не беруться до уваги. Наприклад, в ряді країн проституція переслідується законом, однак цей вид занять все ж підпадає під дію Конвенції № 29.

2. «Будь-яка особа» відноситься як до дорослих, так і до дітей, незалежно від наявності в особи громадянства держави, де було виявлено факт використання примусової праці.

3. «Під загрозою будь-якого покарання» відноситься не тільки до кримінального покарання, а й до інших форм примусу, таких як загрози, насильство, утримання посвідчень особи, затримка або не виплата заробітної плати.

4. «Добровільно» має на увазі згоду працівника на вступ у певні трудові відносини. Вступаючи в трудові відносини без використання методів примусу або обману, працівник в будь-який час повинен мати право перервати добровільно укладену угоду. В основі найму має бути вільна та інформована згода працівника, і ці ж принципи повинні зберігатися протягом всього періоду трудових відносин [3].

Рекомендація МОП № 35 «Про непрямий примус до праці» доповнює Конвенцію МОП № 29 заявою про принципи, які представляються найкращим чином пристосованими для політики членів Організації, які намагаються уникнути будь-якого непрямого примусу до праці, рекомендуючи державам уникати будь-якого непрямого примусу до праці, тобто заходів, які штучно посилюють тиск на населення з метою змусити шукати роботу за наймом: наприклад, оподаткування населення податками, які привели б до того, що населення було б змушене шукати роботу за наймом на приватних підприємствах. Особливо пропонується уникати будь-яких обмежень добровільного переміщення робочої сили з одного виду зайнятості в інший або з одного району в інший, що могло б мати непрямим результатом примус трудящих працювати в певній галузі господарства або районі міста [1].

Конвенція про захист прав людини та основних свобод [2] охоплює положення, аналогічні містяться в Міжнародному пакті про громадянські і політичні права. При цьому правозастосовна практика Європейського суду з прав людини конкретизує, зокрема, правила, що відносяться до імперативу заборони примусової праці [3]. Так, ряд постанов ЄСПЛ наповнює цілком певним змістом поняття звичайних цивільних обов'язків, виконання яких не відноситься до примусової праці: примусове виконання функцій присяжного, як це має місце на Мальті [2], обов'язкова служба в пожежній бригаді, яка існує в Баден-Вюртемберзі [2].

Примусова праця в правовому сенсі може мати місце тільки в рамках вже сформованих трудових відносин, або бути вбудованою в них, або здійснюватися на їх фоні.

При всій важливості недопущення примусової праці в кримінальній сфері, в місцях позбавлення волі, в армії, ці проблеми відносяться вже до кримінального та адміністративного права [1, с. 423-424]. У той же час принцип заборони примусової праці досліджується в рамках різних галузей права. На наш погляд, це дозволяє висвітлити різні грані даного принципу, забезпечуючи його дієву реалізацію.

МОП також виступає за узгодженість кримінального, імміграційного та трудового права, що дозволить краще захистити жертви і забезпечити їх компенсацією за збитки, завдані їм. При цьому підкреслюється особливе значення трудового права для того, щоб постраждалі могли звернутися за компенсацією через трудові суди та інші механізми врегулювання суперечок не в кримінальному порядку [1, с. 9].

Важливу роль в боротьбі з примусовою працею відіграють законодавчі, судові та правоохоронні органи (наприклад, поліція, інспектори праці), незалежні комісії, організації роботодавців та працівників, а також неурядові організації. Вони володіють різним досвідом щодо вирішення проблем, пов'язаних з примусовою працею, так само як і різними можливостями в боротьбі з ними. Тому принципово необхідною є їх тісна співпраця один з одним з метою підвищення ефективності боротьби з примусовою працею [3, с. 53].

Експерти МОП, провівши оцінку 28 національних планів дій щодо боротьби з примусовою працею і торгівлею людьми, що здійснювалися в різних країнах світу, з'ясували, що в більшості таких планів немає чіткої стратегії. Крім того, їх здійснення не підкріплено необхідними ресурсами та чіткими ознаками примусової праці [3, с. 11].

Для викорінення порушення принципу свободи праці та заборони примусової праці потрібен комплексний підхід, що поєднує активну правозастосовчу практику з профілактикою і захистом жертв примусової праці, забезпечення правопорядку з заходами в області

зайнятості та іншими соціальними процесами. Це глобальна проблема, яка тією чи іншою мірою торкається кожної держав.

Список використаних джерел:

1. Довідник із застосування статті 4 Конвенції – Заборона рабства і примусової праці / Рада Європи / Європейський суд з прав людини, 2014 р., 2-е видання. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_4_UKR.pdf
2. Європейська конвенція «Про захист прав людини та основних свобод» від 1950 р. Збірка договорів Ради Європи. Київ : Парламентське видавництво, 2000. С. 27–45.
3. Європейська соціальна хартія (переглянута): Хартія Ради Європи від 03.05.1996 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_062

Лисаненко Т.В.

студентка,

Науковий керівник: Заставна О.П.

кандидат юридичних наук,

Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола

НУЛІФІКАЦІЙНИЙ ВЕРДИКТ СУДУ ПРИСЯЖНИХ: ВИКЛЮЧНИЙ ВИПАДОК В АНГЛО-САКСОНСЬКІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ

Співвідношення моральності та судової діяльності хвилювало юридичну спільноту з давніх часів. Норми законодавства несуть в собі історію суспільного розвитку і відображають уявлення людства про мораль і справедливість. При цьому сукупність правових норм реалізується в складному механізмі правозастосування, який втілює у собі суто формальну і впорядковану діяльність [1, с. 140]. Розін Н.Н. зазначав, що суд присяжних на відміну від «коронного» суду виходить не з неухильного застосування формальної правди, а вносить до справи момент моральної чутливості, життєвої правди «стоншуючи» залізні формули закону [2].

Особливе значення для посилення морального аспекту кримінального судочинства має нуліфікаційний вердикт суду присяжних засідателів. Нуліфікаційний (ануляційний) вердикт (англ. *jury nullification*) – це конституційна доктрина в англо-саксонській правовій сім'ї та, опосередковано, в деяких континентальних правових системах, що дозволяє присяжним виправдати підсудних у кримінальному процесі, коли юридично вони є винними, але заслуговують звільнення від покарання.

У зарубіжній доктрині кримінального судочинства містяться різні дефініції поняття нуліфікації: до неї відносять як виправдувальні вердикти, винесені при впевненості в юридичній винуватості підсудного, так і в окремих випадках обвинувальні вироки, викликані не переконанням у вині, а негативним ставленням колегії до підсудного. Однак найбільш поширеним є розуміння нуліфікації саме як виправдання всупереч доказам винуватості, як акту милосердя з боку присяжних [3, с. 30-31].

Вердикт присяжних всупереч «букві і духу закону» відноситься до виняткових випадків. Якщо схема вироку розвивалася в процесі періодичного судового переслідування за передбачені законом злочини, то анулювання суду присяжних де факто робить ефект «індивідуального статуту». Факт анулювання суду присяжних може свідчити про суспільне відкидання небажаного закону.

Анулювання суду присяжних де-факто у владі присяжних. Судді рідко повідомляють, що у суду присяжних є така можливість. Сила анулювання виникає зі стану сучасного загального права – загального небажання розслідувати мотиви присяжних під час і після обговорення. Можливість присяжних звести нанівець закон передбачено двома прецедентами загального права: присяжні не можуть бути покарані за їх вердикт і заборона (в деяких країнах) повторного звинувачення після винесення вироку, тобто принципу «рес юдікат» (лат. *Res judicata* – вирішена справа) – в римському праві положення, відповідно до якого остаточне рішення повноважного суду, яке вступило в силу, є обов'язковим для сторін спору і не може бути переглянуте [4].

Ануляційний вердикт не є офіційною частиною кримінального процесу, але є логічним наслідком двох правил, що регулюють системи,

в яких він існує: присяжні не можуть бути покарані за те, що вони прийняли «неправильне» рішення (наприклад, виправдання обвинуваченого, незважаючи на те, що його провина була доведена поза розумним сумнівом) й друге правило: виправданого обвинуваченого не можна судити за той самий передбачуваний злочин перед іншим присяжним.

Анулювання суду присяжних не раз ставало предметом дискусій. Деякі вважають його останньою можливістю суспільства чинити опір неправомірному покаранню і тиранії уряду. Інші кажуть, що суд присяжних підриває основи закону, інші вважають, що в цьому випадку присяжний порушує свою присягу. У США деякі вважають присягу присяжних незаконною в своїй основі, інші звертають увагу на текст присяги: «вердикт» на вимогу скасовує несправедливий закон: «буду добре і правдиво намагатися і знайти істину в суперечці між Сполученими Штатами і підсудним у бар'єру, і праведний вердикт винести відповідно зі свідченнями, і хай допоможе Бог [United States v. Green, 556 F.2d 71 (D.C. Cir. 1977)]. Деякі вважають, що анулювання допускає насильство по відношенню до соціально непопулярних груп. Вони вказують на небезпеку того, що присяжні можуть вибрати для засудження обвинуваченого, який не порушив букву закону. Все ж суддям надано право винести вирок і проігнорувати вердикт суду присяжних, що надає захист від зловмисних присяжних [5].

У Сполучених Штатах анулювання суду присяжних вперше з'явилося ще до громадянської війни, коли присяжні іноді відмовлялися визнавати винних у порушенні Закону про втікачів рабів. Пізніше, під час сухого закону, присяжні часто анулювали дію антиалкогольних законів більш ніж в 60% випадків. Цей опір, ймовірно, сприяв прийняттю двадцять першої поправки до Конституції США, яка в свою чергу, скасувала вісімнадцяту поправку й тим самим скасувала у США сухий закон.

У деяких випадках в США свідомо упереджений присяжний схилив присяжних до анулювання. Деякі адвокати використовують прийом «тіньового захисту, щоб знайти такі докази, які можуть призвести до анулювання суду присяжних. Цю техніку використовували у захисті Роджера Клеменса в справі про

неправдиві свідчення, коли підсудний Клеменс був виправданий через «порушення з боку звинувачення», тобто сторона захисту довела, що обвинувачення використовувало відео-доказ, яке суддя Реджі Волтон раніше вважав неприйнятним, за цілями виїмки, що говорило про погану роботу звинувачення. Неприпустимі докази, які були продемонстровані присяжним після двох днів процесу, привели до порушення процедури і весь судовий процес став незаконним. Суддя все ж відхилив клопотання захисту, але висловив невдоволення роботою звинувачення.

Добре відомий випадок анулювання суду присяжних це процес Джеймса Хікока за звинуваченням у вбивстві Девіда Татта на поєдинку в 1865 році, суддя Семпроний Бойд дав присяжним дві інструкції. По-перше, він проінструктував присяжних, що тільки обвинувальний вердикт допустимий з точки зору закону, але потім він проінструктував їх, що вони можуть використовувати неписане право «чесного бою» і виправдати його. Хікок був виправданий, хоча вердикт не сподобався багатьом людям [6].

У 1972 році у справі США проти Догерті, Апеляційний суд по округу Колумбія виніс рішення яким підтвердив де-факто владу присяжних, щоб анулювати закон. Однак у Даггерті тодішній головний суддя Девід Л. Базелон частково висловлював думку, стверджуючи, що присяжні повинні бути повідомлені щодо їх повноважень виносити вирок відповідно до їх совісті, якщо закон був несправедливим. Він написав, що відмова дозволити присяжним анулювати процес є «навмисною відсутністю відвертості» [7].

Станом на сьогоднішній час, у 2017 році Апеляційний суд дев'ятого округу США, підтримав перші три речення інструкції присяжних та скасувала другу половину. Інструкції присяжних виглядали так: «Ви не можете замінити своє почуття справедливості, що б це не означало, ваш обов'язок дотримуватись закону, погоджуєтесь ви з ним чи ні. Ви не визначаєте, чи закон справедливий чи закон не несправедливий. Це не може бути вашим завданням. Ви порушили б свою присягу та закон, якщо навмисно винесли вирок всупереч закону, який вам дано в цій справі». Однак присяжні вважають що це не впливає суттєво на процес [8].

На підставі вищевикладеного, можна відмітити одне головне деонтологічне питання, яке стосується ануляції суду присяжних та винесення нуліфікаційного вердикту – протиріччя між демократичним самоуправлінням та чесністю. Та на скільки можливість застосувати нуліфікаційний вердикт, може бути зловживанням та механізмом уникнення обвинувачених від кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Стрелкова Ю.В. Значение нуллифицирующего вердикта присяжных в усилении нравственных начал уголовного производства. Судебная власть и уголовный процес. № 4. 2017 р. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/znachenie-nullifitsiruyushchego-verdikta-prisyazhnyh-v-usilenii-nravstvennyh-nachal-ugolovnog-sudoproizvodstva/viewer>
2. Розин Н.Н. О суде присяжных (пуб. лекция, читанная 24.02.1901 г. в пользу пострадавших от неурожая в Томской губернии 1901 г. URL: <http://jurytrial.ru/media/files/library/file50.pdf>
3. Norman J. Commonsense justice: jurors' notions of the law. Harvard. 2001. Pages 400.
4. Нуллифицирующий вердикт суда присяжных. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D1%83%D0%BB%D0%BB%D0%B8%D1%84%D0%B8%D1%86%D0%B8%D1%80%D1%83%D1%8E%D1%89%D0%B8%D0%B9_%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D1%82_%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%8F%D0%B6%D0%BD%D1%8B%D1%85#cite_note-1
5. William C. Heffernan, John Kleinig. From Social Justice to Criminal Justice: Poverty and the Administration of Criminal Law. US: Oxford University Press, 2000. C. 219. ISBN 0195129857, 978-0-19-512985-4.
6. Legal Culture, Wild Bill Hickok and the Gunslinger Myth. University of Texas Tarlton Law Library. URL: <https://web.archive.org/web/20070213073825/http://tarlton.law.utexas.edu/lpop/etext/ucla/lubet48.htm>
7. Дрейер, Лео П. (1972–1973). Зваження присяжних та захист Pro Se: The Impact of Dougherty v. United States, 21, U. Kan. L. Rev., p. 47 URL: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/ukalr21&div=9&id=&page>
8. «Juries Can Acquit the Guilty, 9th Circuit Says, but 'There Is No Right to Nullification'». Reason.com. 2017-06-20. URL: <https://reason.com/2017/06/20/although-juries-can-acquit-the-guilty-9/>

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Приходько А.С.

аспірант,

*Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

ОСНОВНІ ОЗНАКИ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ ЯК КОРПОРАЦІЙ

Світовий досвід доводить, що корпорація як форма задоволення суспільних інтересів шляхом концентрації капіталу зарекомендувала високу ефективність, гнучкість і живучість на різних етапах економічного розвитку. Тому науковці приділяють особливу увагу «феномену» корпорації, що також пов'язано з неоднозначним його визначенням у різних нормативно-правових актах.

У Цивільному кодексі України (далі – ЦК України) не надається визначення термінів «корпорація» та «корпоративні права» [1]. Господарський кодекс України (далі – ГК України) розглядає корпорацію як «договірне об'єднання підприємств з централізованим управлінням» (ч. 3 ст. 120 ГК України) та визначає корпоративні підприємства як «кооперативні підприємства, підприємства, що створюються у формі господарського товариства, а також інші підприємства, у тому числі засновані на приватній власності двох або більше осіб» (ч. 5 ст. 63 ГК України) [2].

Вважається, що корпорація – юридична особа, заснована на засадах участі (членства), статутний капітал якої поділений на частки, що належать учасникам, які згідно з ними мають право управління нею [3, с. 93]. При цьому, учасники корпорації наділяються корпоративними правами, у тому числі правом на частину її прибутку [4, с. 85].

Корпоративні права можна визначити як сукупність майнових та немайнових прав, які впливають із права власності на *акції* (п. 8 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про акціонерні товариства»), а за ч. 1 ст. 167

ГК України – права, які має особа-власник *частки* в статутному капіталі господарської організації [2]. При цьому, господарською організацією може бути юридична особа, створена відповідно до ЦК України (п.1 ч. 2 ст. 55 ГК України) [2].

Майнова частина корпоративних прав включає право на отримання певної частки прибутку (дивідендів), що розподіляється пропорційно кількості акцій або частці учасника, що визначена в статутному капіталі, а також право на отримання частки майна в разі виходу із товариства або його ліквідації. Немайнові ж права передбачають право на участь в управлінні товариством, а саме право на участь в роботі загальних зборів, можливість бути обраним до складу інших органів товариства, а також право на отримання інформації про діяльність товариства.

На базі понять «корпоративних прав» та «корпорації» можна визначити ознаки юридичної особи, що дають підстави вважати її корпорацією:

1) корпорація має статус юридичної особи, статутний капітал якої поділений на частки або утворений із суми номінальної вартості акцій, що належать учасникам;

2) корпорація має своє майно, що відокремлене від майна її учасників;

3) корпорація створюється з метою отримання прибутку;

4) усі учасники корпорації мають право брати участь в її управлінні;

5) учасники корпорації мають право на отримання частини прибутку (дивідендів) пропорційно розміру частки в статутному капіталі або кількості акцій;

6) учасники корпорації мають право на отримання певної частини майна у разі виходу з неї або її ліквідації;

7) учасники корпорації несуть обмежену відповідальність (тільки в межах частки або акції, що належить їм).

Якщо звернутися до різних юридичних осіб, то можна вбачити ті, яким властиві наведені ознаки та які можна віднести до корпорацій. Відомо, що юридичні особи можуть створюватися у формах товариств, які поділяються на підприємницькі та непідприємницькі. Підприємницькі товариства проводять діяльність з метою отримання

прибутку і можуть створюватись як господарські товариства – повне, командитне, акціонерне товариства, товариство з обмеженою або додатковою відповідальністю, чи як виробничі кооперативи (ст.ст. 83, 84 ЦК України) [1].

Учасники повного товариства солідарно відповідають за зобов'язаннями товариства всім своїм майном, незалежно від того виникли борги до чи після їхнього вступу до товариства (ч. 1, 2 ст. 124 ЦК України) [1]. Звідси у цих товариств відсутня ознака несення обмеженої відповідальності учасників, що є характерним для корпорації.

Особливістю командитного товариства є те, що лише його повні учасники наділені правом управління товариством, тоді як його вкладники не мають такого права (ч. 1, 2 ст. 136 ЦК України) [1], що виключає наявність такої ознаки корпорації, як участь в її управлінні усіх учасників.

Діяльність виробничих кооперативів базується на особистій трудовій участі членів та на об'єднанні їх пайових внесків. Прибуток виробничих кооперативів розподіляється між учасниками відповідно до їх трудової діяльності (ч. 4 ст. 165 ЦК України) [1], а не відповідно до розміру частки в статутному капіталі або кількості акцій, як у корпорації.

Відтак, повне товариство, командитне товариство та виробничий кооператив не відповідають ознакам корпорацій, а тому не є такими. Таким чином, корпораціями можна назвати господарські товариства, створені у формі акціонерного товариства, товариства з обмеженою або додатковою відповідальністю.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 2. Ст. 5.
2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 2. Ст. 10.
3. Кузнєцова Н.С. Корпоративні правовідносини: поняття, суть, правова природа : матеріали Міжн. наук.-практ. конф., присвяч. 10-й річн. створення Лабор. вивчення проблем корпор. права (23-24 вересня 2011 р.).
4. Спасибо-Фатєєва І.В. Вчення про корпоративні права і цивілістична доктрина. *Право України*. 2014. № 6. С. 84–92.

Смірнов Г.Ю.

аспірант,

Інститут права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЩОДО ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ПРАВА НА УЧАСТЬ В УПРАВЛІННІ

Право на участь в управлінні є одним з основоположних корпоративних прав, які належать учасникові юридичної особи. Дане право дозволяє його носіям забезпечити інтереси більшості учасників (акціонерів) при прийнятті тих чи інших управлінських рішень, сформувані волю юридичної особи, визначити напрямок подальшого здійснення її господарської діяльності, а також сприяє реалізації інших корпоративних прав. Предметом дослідження даної роботи є висвітлення концепцій щодо правової природи права на здійснення управління та, як результат їх аналізу, встановлення правової природи даного права. Загалом, існуючі підходи вчених щодо природи права на здійснення в управлінні юридичною особою можна об'єднати в дві концепції: 1) майнове право (представники О.Н. Решетіна, А.А. Зурабян, П.В. Степанов); 2) немайнове право (представники Д.В. Ломакін, В.Г. Жорнокуй, У. Яримович, Г.М. Шевченко). Зокрема, саме такий поділ корпоративних прав закріплено законодавцем в п. 8 ст. 2 Закону України «Про акціонерні товариства» та ч. 1 ст. 6 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» [1; 2].

О.Н. Решетіна вважає, що здійснення управління в господарських товариствах є майновим правом, оскільки неодмінно пов'язане з реалізацією майнового інтересу, а право голосу, як окрема правомочність, є формою розпорядження цінними паперами [3, с. 23-25]. Однак з подібним підходом вченої погодитися складно, оскільки він є результатом нерозрізнення корпоративних прав особи та її речових прав. В наведеному вченою прикладі мова йде про реалізацію права власності через правомочність з розпорядження акцією, в той час як право на участь в управлінні є правом, яке виникає у зв'язку з володінням акцією (часткою) та перебуванням в статусі учасника

(акціонера) господарського товариства. В свою чергу, А.А. Зурабян виводить майновий характер корпоративних відносин, *(а отже і корпоративних прав, які в них виникають – курсив наш Г.Ю. Смірнов)* через відсутність в них ознак особистих немайнових прав. Подібний підхід вченого є наслідком застосування методу виключення при дихотомічному підході щодо природи суб'єктивних корпоративних прав. [4, с. 16] П.В. Степанов наголошує на майновій природі права на здійснення управління юридичною особою з огляду на те, що «ця можливість є нічим іншим як специфічним проявом економічних відносин колективної власності» [5, с. 28]. На нашу думку, з позицією вчених складно погодитися з огляду на наступне. Традиційно, під майновими правами розуміють суб'єктивні права учасників правовідносин, пов'язані з володінням, користуванням та розпорядженням майном, а також з матеріальними (майновими) вимогами, що виникають між учасниками цивільного обігу з приводу розподілу цього майна та обміну (товарами, послугами, виконанням робіт, грошима тощо) [6, с. 165] Верховний Суд, в своїй Постанові в справі № 639/3097/16-ц від 16.06.2020 року, визначає майнові права як будь-які права, пов'язані з майном, відмінні від права власності, у тому числі права, які є складовою частиною права власності (права володіння, розпорядження, користування), а також інші специфічні права та право вимоги [7]. Право на здійснення управління, в свою чергу, не пов'язане з володінням, користуванням та розпорядженням майном його носієм, а опосередковано визначає реалізацію даних правомочностей юридичною особою, оскільки, згідно з ч. 3 ст. 92 Цивільного кодексу України, є нічим іншим як інструментом формування волі юридичної особи через її орган управління [8]. Дане право також не має економічного змісту (на відміну від права на отримання дивідендів чи права на отримання частини майна при ліквідації товариства) – про його наявність з певною мірою умовності можна вести мову при характеристиці корпоративних прав як єдиного оборотоздатного об'єкту. Право на участь в управлінні не є правом вимоги.

З огляду на зазначене, видається більш правильним підхід тих вчених, які визначають немайнову природу права на здійснення управління. Так, Д.В. Ломакін та В.Г. Жорнокуй визначають

немайнову природу права на здійснення управління, підставою чого є опосередкування даним правом немайнової участі акціонера в діяльності компанії. [9, с. 175-180; 10, с. 219] У.В. Яримович та Г.М. Шевченко, з огляду на те, що право на участь в управлінні є тісно пов'язаним з майновим інтересом учасників (акціонерів) юридичних осіб вважають, що дане право слід розглядати як немайнове, тісно пов'язане з майновими [11, с. 49; 12, с. 39]. Зазначене, в свою чергу, жодним чином не перешкоджає кваліфікації права на здійснення управління як немайнового, а лише підкреслює його сутнісну особливість. Водночас, даний зв'язок не дає можливості стверджувати про те, що дане право покликане обслуговувати майнові інтереси свого носія [13]. Адже подібна категорична теза, як справедливо зазначає А.В. Смітюх, спростовується тим фактом, що загальні збори учасників (акціонерів) можуть прийняти рішення не виплачувати дивіденди [14, с. 271].

Відповідно, правова природа права на здійснення управління є немайною що, однак, не дозволяє ототожнювати його з особистими немайними правами. Так, В.М. Вінник, характеризуючи правову природу права на участь в управлінні справами товариства, називає його «особистим» [15, с. 265-270]. Однак особистісність є однією з ознак особистих немайнових прав, і, згідно з Р.О. Стефанчуком, полягає в тому, що фізична особа не може ані відмовитися від особистих немайнових прав, ані бути позбавлена них [16]. Право на здійснення управління даній ознаці не відповідає, оскільки особа може відмовитися від нього (разом з рештою корпоративних прав) шляхом виходу з ТОВ чи ТДВ чи відчуження частки, акцій чи паїв, які посвідчують корпоративні права. Виникнення та перехід права на здійснення управління у зв'язку з набуттям та передачею майна, в свою чергу, не дозволяє стверджувати про відсутність в ньому економічного змісту в повній мірі та заперечує довічний характер володіння ним. З огляду на зазначене, варто погодитися з В.Г. Жорнокуй в тому, що термін «немайновий» слід вживати як антипод «майновим» правам, і не розглядати його як вказівку на належність даного права до особистих немайнових прав [8, с. 218].

Таким чином, право на участь в управлінні юридичною особою за своєю природою є немайновим. З огляду на зазначене, вважаємо за необхідне внести зміни до ч. 1 ст. 6 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок», згідно з якою дане право визначене як майнове [2], виключивши право на участь в управлінні з переліку майнових корпоративних прав.

Список використаних джерел:

1. Про акціонерні товариства: Закон України в редакції від 16.08.2020 року // Офіційна інтернет-сторінка Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text>
2. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України в редакції від 16.08.2020 року // Офіційна інтернет-сторінка Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>
3. Решетина Е.Н. Правовая природа корпоративных эмиссионных ценных бумаг / Е.Н. Решетина. – М.: Городец, 2005. – 160 с.
4. Зурабян А.А. Корпоративные правоотношения как вид гражданских правоотношений: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.03 «гражданское право, предпринимательское право, семейное право, международное частное право» / Зурабян А.А. – Москва, 2008. – 33 с.
5. Степанов П.В. Корпоративные отношения в коммерческих организациях как составная часть предмета гражданского права: дис. канд. юр. наук: 12.00.03 / Степанов Павел Владимирович – Москва, 1999. – 190 с.
6. Почтарьов С.О. Предмет договору дарування / С.О. Почтарьов. // Наше право. – 2013. – № 2. – С. 161–167.
7. Постанова Верховного Суду в справі № 639/3097/16-ц від 16.06.2020 року // Офіційна інтернет-сторінка єдиного реєстру судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90280037>
8. Цивільний кодекс: Закон України в редакції від 16.08.2020 року // Офіційна інтернет-сторінка Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
9. Ломакин Д.В. Корпоративные правоотношения: Общая теория и практика ее применения в хозяйственных обществах / Д.В. Ломакин. – Москва, 2008. – 510 с. – (Статут). – (Проблемы теор. корпор. права и прак. прим. корпор. законодат).
10. Жорнокуй В.Г. Правова природа права участі в управлінні господарським товариством / В.Г. Жорнокуй // Право і безпека. – 2011. – № 5. – С. 216–220.
11. Яримович У. Перехід корпоративних прав до спадкоємця учасника товариства з обмеженою відповідальністю / Уляна Яримович // Підприємництво, господарство і право. – 2017. – № 4. – С. 48–53.

12. Шевченко Г.Н. Акция как корпоративная ценная бумага / Г.Н. Шевченко // Журнал российского права. – 2005. – С. 37–46.

13. Кравченко С.С. Юридична природа прав учасників господарських товариств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.03 «цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Кравченко Сергій Сергійович. – Київ, 2007. – 18 с.

14. Корпоративні права та корпоративні паї (частки): теоретикоправові аспекти: монографія / А.В. Смітюх. – Одеса: Фенікс, 2018. – 662 с.

15. Вінник О.М., Щербина В.С. Акціонерне право: Навчальний посібник / За ред. В.С. Щербини. – К.: Атіка, 2000. – 544 с.

16. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб в цивільному праві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юр. наук: спец. 12.00.03 «цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Стефанчук Руслан Олексійович. – Київ, 2007. – 41 с.

СІМЕЙНЕ ПРАВО, ЖИТЛОВЕ ПРАВО

Шкляр В.О.

студент,

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

НАСИЛЬСТВО НАД ДИТИНОЮ У СІМ'Ї: ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Проблема насильства в сім'ї є актуальною у всьому світі, у кожній країні. Уже досить тривалий час наша держава намагається виробити ефективні та універсальні засоби протидії насильству в сім'ї, одним з яких є розробка й прийняття відповідних нормативно-правових актів.

Уповноважений Президента України з прав дитини М. Кулеба восени 2018 року заявив, що «кожна третя дитина в Україні страждає від фізичного насильства з боку батьків чи від бідності».

Проблема полягає в тому, що:

- більшість випадків насильства над дітьми в нашій країні є латентними;
- донедавна національне законодавство не відповідало міжнародним стандартам;
- широке застосування сімейно-правових санкцій за порушення прав дитини створювало можливості уникнути кримінальної відповідальності особам, винним за будь-який вид насильства над дитиною.

У грудні 2017 року Верховною Радою України прийнято Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», в якому запропоновано нові засоби боротьби з насильством. Прийняття Закону повинно сприяти імплементації міжнародних стандартів протидії насильству, забезпечити комплексний підхід до запобігання будь-яким формам насильства, розширити коло осіб, які підпадають під дію чинного законодавства.

Прийняття у 2019 році Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України» стало логічним продовженням діяльності законодавця по посиленню боротьби із домашнім насильством, кроком, який забезпечив практичну реалізацію окремих положень Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [2].

Метою роботи є вивчення ставлення суспільства до жорстокого поводження з дітьми, застосування тілесних покарань, а також практик виховання дітей батьками (на основі власного соціологічного дослідження, проведеного серед дітей 12-17 років та дорослих жителів міста Славути) та визначенні стану нормативно-правового забезпечення попередження насильства в сім'ї на міжнародному національному рівнях; з'ясування перспектив його розвитку в Україні шляхом узагальнення сучасних методів їх запобігання. Здійснено порівняння європейського та національного досвіду спроби вирішення даного питання. У роботі присутній аналіз чинного законодавства, зокрема Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Приділена увага і певним прогалинам, які пов'язані із застосуванням положень закону на практиці.

Аналізуючи проблему насильства в сім'ї, Україна враховує досвід держав Західної Європи і Північної Америки, де ця проблема досліджена і вирішується ефективніше, ніж в Україні. До прикладу у Швеції, де ще у 1979 році було заборонено фізичне покарання дітей, у Франції парламент вносить поправки до законів, що роблять покарання більш жорстким.

Досвід країн Європи свідчить про важливість притягнення винної особи до юридичної відповідальності, що мінімізує можливість скоєння кривдником подібних протиправних вчинків у майбутньому.

Дослідження доводить, що в країнах Європи кількість дітей, які є жертвами домашнього насильства в 8-12 разів нижча, ніж в Україні.

У 2014–2015 роках на замовлення проекту Ради Європи «Зміцнення та захист прав дітей в Україні», проводилося всеукраїнське дослідження «Громадська думка з питань насильства стосовно дітей» вивчалися соціальні орієнтації, як дорослих жителів України, так і дітей 12-17 років [3]. Аналогічне дослідження було проведено у 2019 році в нашому місті з метою з'ясування ставлення

дітей та дорослих до проблеми насильства в сім'ї над дитиною та поведінки дітей у разі виявлення насильства щодо них.

У ході дослідження було опитано 394 дитини та 276 дорослих респондентів. З них: осіб жіночої статі – 45%, чоловічої – 55%. Методи опитування – письмове анкетування та усне опитування.

Респондентам було запропоновано дати відповіді на запитання чи піддавалися вони будь-коли домашньому насильству та якими були їхні дії в такому випадку. Отримані результати були порівняні з результатами всеукраїнського опитування, що дало змогу зробити певні висновки про випадки домашнього насильства над дитиною в нашому місті.

Порівнюючи результати на Всеукраїнському та місцевому рівнях можна зробити висновки, що в Україні зазнають хоча б одного виду насильства 65% респондентів, в Славуті – 60%. Були свідками фізичного насильства – 22% та 18% відповідно. Зазнавали фізичного насильства – 22% та 16%, економічного насильства зазнавали 25% в Україні та в нашому місті. Зазнавали психологічного насильства – 45% та 34% відповідно, сексуального насильства – 22% та 10%. Усіх видів насильства – 4% та 0% у місті. Не зазнають насильства взагалі – 35% в Україні, в Славуті – 40% респондентів.

Найбільш розповсюдженими в сімейних стосунках є саме психологічна форма насильства: грубість (48% сімей), приниження один одного (14% сімей), а також фізичне насильство – побиття (6% сімей) [4, с. 108].

При цьому варто зазначити, що справжні масштаби досліджуваного протиправного діяння неможливо відобразити в жодній статистиці. Це пов'язано з тим, що багато фактів насильства в сім'ї залишаються латентним явищем. Вищевикладене зумовлює необхідність посилення й удосконалення протидії насильству в сім'ї [5].

Поведінка дітей, у разі скоєння насильства над ними: вищий ступінь довіри у нашому місті мають шкільні психологи та родичі, менший – Нацполіція (лише 3% порівнюючи з 16% по Україні). Лише 10% дітей у місті лишаються наодинці зі своїми проблемами, по Україні цей відсоток набагато вищий (53%).

В цілому загальний показник насильства над дітьми у нашому місті на 5% менше, ніж по всій Україні.

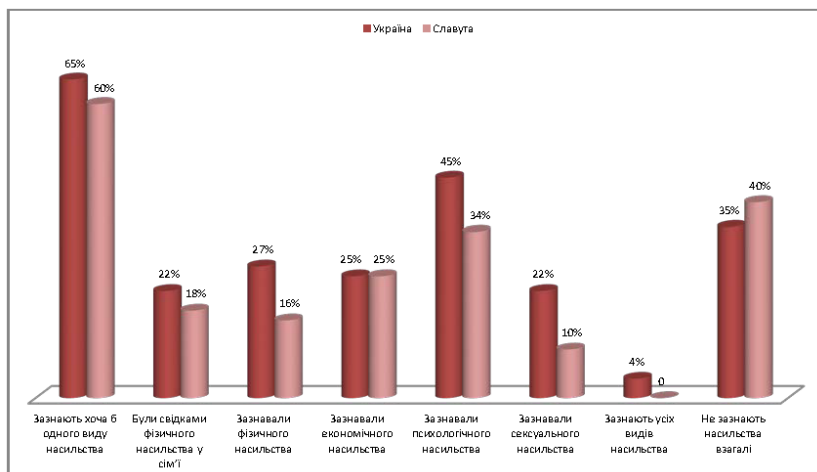

Рис. 1. Громадська думка з питань насильства стосовно дітей

Джерело: розроблено автором

Як бачимо з поданих вище діаграм проблема насильства над дитиною в сім'ї є невирішеною тому сподіваємося, що прийняття нового закону посприє зменшенню кількості випадків насильства над дитиною.

Покарання за випадки домашнього насильства в Україні визначили відповідно до нового законодавства у вигляді 150-240 годин громадських робіт, арештом до 6-ти місяців або позбавленням волі на строк до 5-ти років. Раніше використовувалися лише штрафні санкції.

Новацією Закону є правові дефініції: дитина-кривдник, запобігання домашньому насильству, оцінка ризиків, обмежувальний припис, терміновий заборонний припис, програма для кривдника, Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Крім того, у Законі визначено запобіжні заходи, які дозволяють державним органам зреагувати на факти домашнього насильства, припинити його вчинення та усунути загрозу повторного насильства.

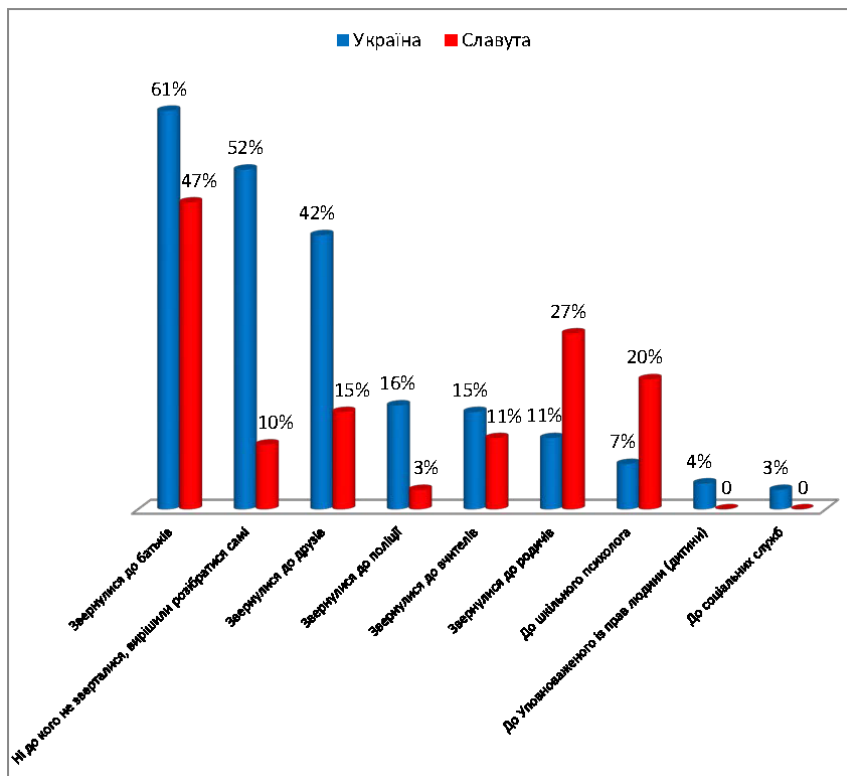

Рис. 2. Поведінка дітей у випадках вчинення насильства щодо них
Джерело: розроблено автором

Згідно з новими законами, держава зобов'язана відкрити достатню кількість притулків для осіб, постраждалих від домашнього насильства, а також запровадити цілодобову «гарячу лінію», оператори якої приймали б інформацію про такі злочини і невідкладно передавали її поліцейським, а також надавали б консультації та допомогу жертвам такого насильства.

Статті Кримінального кодексу України доповнено новими обставинами, які обтяжують покарання, в тому числі вчинення злочину у присутності дитини, розширено коло видів тілесних ушкоджень, а наявності яких діяння кваліфікується як тяжке тілесне ушкодження, запроваджується кримінальна відповідальність за

невиконання обмежувальних заходів або не проходження програми для кривдників. Такі правопорушення караються арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до двох років.

Нові Закони передбачають створення в Україні інфраструктури для корекційних програм, спрямованих на «формування у кривдника нової, неагресивної психологічної моделі поведінки у приватних стосунках, відповідального ставлення до своїх вчинків та їх наслідків» [6, с. 281].

Однак має певні прогалини, пов'язані із застосуванням положень Закону на практиці: залишається без відповіді питання місця перебування кривдника, невідома доказова база для застосування обмежувальних приписів; не вирішеним залишається питання захисту людей, які стали свідками насилля.

Таким чином, врахувавши позитивний досвід країн Європи наша держава прийняла Закон, що в цілому відповідає європейським стандартам у сфері протидії насильству в сім'ї. З урахуванням правової системи України, її національних особливостей вважаємо, що Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» має кардинально змінити ситуацію та запровадити позитивні заходи у сфері протидії насильству в сім'ї над дитиною.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2018. – № 5. – Ст. 35.
2. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України від 06.12.2017 р. № 2227-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2018. – № 5. – Ст. 34.
3. Результати опитування громадської думки з питань насильства стосовно дітей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016803040d9>
4. Виклики для українського законодавства, пов'язані з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: за результатами круглих столів: 16 червня 2016 року, Верховна Рада України; 29 червня 2016 року, ХНУВС. – К.: [ФОП Москаленко О.М.], 2016. – 140 с.

5. Конституція України: чинне законодавство станом на 16 січня 2019 р.: Офіц. текст – К.: Алерта, 2019. – 80 с.

6. Пивоваров В.В. Кримінологічний аналіз законодавства про запобігання і протидію домашньому насильству / В.В. Пивоваров, А.В. Ілліна // Порівняльно-аналітичне право. – 2018. – № 1. – С. 280-284.

ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Гоцуляк О.О.

студентка;

Науковий керівник: Макарова О.О.

кандидат юридичних наук, доцент,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕЙДЖИЗМУ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день, порушення принципу рівності, яке проявляється в дискримінаційному ставленні до людини за ознаками статі, раси, кольору шкіри, релігійними переконаннями, етнічним походженням, мовою, сімейним, шлюбним, майновим чи соціальним станом, сексуальною орієнтацією, освітнім рівнем тощо, виступає серйозною перешкодою для формування і становлення демократичного ладу України. Особливо гостро постає проблема негативного та упередженого ставлення й за віковою ознакою – ейджизм.

Слід наголосити, що будь-яка вікова група населення може зазнати незаконних утисків, проте найчастіше з подібними порушеннями зустрічаються люди передпохилого та похилого віку, а також молодь. Варто підкреслити, що ейджизм проявляється у найрізноманітніших сферах повсякденного життя, що значно ускладнює боротьбу з даним явищем.

Варто розпочати з аналізу актуальних проблем, які виникають у зв'язку з дискримінацією щодо людей передпохилого та похилого віку. Необхідно зауважити, що Україна ратифікувала низку міжнародних нормативно-правових актів, які спрямовані на захист прав та свобод зазначеної групи населення, серед яких можна виділити Декларацію ООН з проблем старіння. Її положеннями передбачено обов'язок розглядати осіб старшого віку як повноправних членів суспільства, що вносять вклад в його розвиток,

а не є тягарем [3]. Проте, на сьогодні, ейджизм щодо літніх людей поширюється швидкими темпами і безпідставно проявляється в їх негативному зрівнянні. Всі, хто входить до даної групи населення, характеризуються зниженими фізичними і розумовими здібностями, деградацією, безперспективністю, застарілим мисленням та поглядами, не дивлячись на індивідуальні особливості кожного. Слід зазначити, що нерідко дискримінаційна політика проводиться й щодо людей літнього віку, які не мають проблем зі здоров'ям, йдуть «в ногу» з науково-технічним прогресом, самовдосконалюються. Не дивно, що з кожним днем все більшої популярності набувають омолоджуючі процедури, до яких вдаються люди для приховування ознак старіння. Людина набуває внутрішніх комплексів, боїться не відповідати встановленим стереотипам, відчуває себе суспільно непривабливою, а іноді й зайвою [4, с. 43].

Зосередити увагу варто й на дискримінації молодих людей. В суспільстві дана вікова група асоціюється з безвідповідальністю, несформованістю, наївністю. Всі ці чинники перешкоджають молодим людям у становленні їх як самостійних особистостей, адже їм нерідко відмовляють у прийомі на регулярну роботу або виплачують нижчу заробітну плату, ніж старшим за віком працівникам, не дають можливості публічно висловлювати свою позицію, вживають дискримінуючи слова «дитина», «хлопчик», «дівчинка», замість належного «молода людина». Таким чином, зростає ризик зневажливого ставлення з боку оточуючих.

На жаль, незважаючи на формальну заборону дискримінації в усіх сферах життєдіяльності, що регламентовано ст. 24 Конституції України [1], на практиці вона набуває все більшого поширення та виступає реальною перешкодою для забезпечення рівних прав та можливостей кожної людини. Слід підкреслити, що антидискримінаційне законодавство нашої держави основним чином представлене лише Законом України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», який встановлює суб'єктів, наділених повноваженнями щодо запобігання та протидії дискримінації, загальний порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності з питань дискримінації, а також зазначає, що особи, винні в порушенні вимог законодавства про запобігання та протидію

дискримінації, несуть цивільну, адміністративну та кримінальну відповідальність [2]. Однак, досі не вироблено дієвого механізму протидії дискримінації, зокрема й вікової, що значно ускладнює процеси розвитку демократичного ладу держави. Крім того, відсутні державні та недержавні інституції, які б контролювати дотримання принципів рівності та справедливості у суспільстві. Таким чином, доцільно наголосити на необхідності вдосконалення нормативно-правової бази в Україні. Важливим кроком є розроблення і прийняття спеціальних законів, які б деталізовано врегульовували відносини між кожною віковою групою у всіх сферах життєдіяльності. Крім того, державі слід активно провадити соціально-правову просвітницьку політику для підвищення рівня толерантності, поваги, терпимості населення [5, с. 170]. Для реалізації зазначеного, необхідно частіше влаштовувати фотовиставки, зустрічі, знімати соціальні відеоролики за участі представників різних вікових категорій. Також, важливим завданням виступає захист, моральна та фізична підтримка вікових груп населення, які найчастіше схильні до утисків. Для цього потрібно організовувати проблемні гуртки, психологічні тренінги, правові заходи та консультації, що допоможуть кожній людині, незалежно від її віку, почувати себе безпечно, впевнено та спокійно в суспільстві, а також, у випадку виникнення ситуації дискримінаційного характеру щодо неї, вміти правильно себе захистити та відстояти свої права.

Підсумовуючи викладене вище, варто сказати, що останнім часом питання порушення балансу у відносинах між різними віковими категоріями набувають все більшої актуальності та масштабності поширення, а тому потребують нагального вирішення. Подолання вікової дискримінації в Україні можливе лише у разі реальної зацікавленості до цієї проблеми з боку держави. Для протидії ейджизму, перш за все, варто спрямувати сили на підвищення соціально-правової культури населення, що змінить ставлення людей середнього віку до молодшої та старшої вікових категорій, а також «зруйнує» міфи про їх нездатність бути повноправними й активно залученими членами суспільства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1999 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 22.08.2020).
2. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 06.09.2012 № 5207-VI / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 32. Ст.412. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text> (дата звернення: 22.08.2020).
3. Декларація ООН з проблем старіння від 16.10.1992 / Організація Об'єднаних Націй, 1992. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_510#Text (дата звернення: 24.08.2020).
4. Єлігулашвілі М., Федорович І., Пономарьов С. Організація навчання з питань дискримінації. Практичний посібник. Київ, 2015. 136 с.
5. Магдиську Л.І. Теоретико-емпіричні межі поняття ейдизму у психології. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2013. № 3. С. 167–173.

Ламах К.Т.

студент,

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ЗМІСТ АДАПТАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС

Досліджуючи питання адаптації законодавства, слід наголосити на основній із найбільш значущих теоретичних проблем цього питання, що призводить до непорозумінь на практиці. Ідеться про співвідношення та розрізнення понять «адаптація» та «гармонізація». Саме ці два поняття потребують особливої уваги, зважаючи на особливість наслідків їхнього виконання. Наприклад, якщо успішне виконання процесів як адаптації, так і гармонізації законодавства має однаково позитивні наслідки, то в разі порушення зобов'язань держави можуть наставати різні обставини. Зокрема, у разі нездійснення гармонізації законодавства державу – члена ЄС може бути притягнуто до юридичної відповідальності шляхом

накладення на неї фіскальних санкцій у вигляді штрафу та/або пені або ж позбавлення держави-порушника певних прав. За неналежної адаптації державою – претендентом на вступ до ЄС свого національного законодавства вона не підлягатиме жодним штрафним санкціям із боку ЄС, окрім погіршення політичних відносин з ЄС [1, с. 35].

Враховуючи те, що Україна поки що не є членом ЄС, а перебуває лише на шляху досягнення цієї мети, вважаємо за потрібне говорити більш детально саме про процес адаптації законодавства як про необхідну умову, що висувається до держав – кандидатів на вступ до ЄС.

В науковій літературі зазначається, що сутність терміну «адаптація» полягає в сукупності взаємопов'язаних організаційних, правових, соціально-економічних, науково-технічних процесів і заходів, спрямованих на зближення законодавства України з сучасною європейською системою права шляхом проектування нового та внесення змін у чинне законодавство України з урахуванням загальних європейських стандартів, що їх відбито в чинному законодавстві ЄС та країн – членів ЄС, а також шляхом неухильного дотримання оновленого законодавства [2, с. 343].

На думку Малюги Л.Ю., адаптація соціального законодавства України до законодавства ЄС полягає у тому, що загальноприйняті норми європейського законодавства мають стати частиною вітчизняного законодавства. При цьому, вони не можуть бути змінені у відповідності до вітчизняних умов, а мають прийматись саме у тій формі, у якій прийняті в рамках Європейського Союзу [3, с. 148].

Законом України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18.03.2004 № 1629-IV метою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу визначено розвиток національного законодавства у напрямі його зближення із законодавством ЄС та забезпечення високого рівня підготовки в Україні проектів актів законодавства. Соціальна сфера законодавства у даному нормативно-правовому акті не визначена як пріоритетна, втім зрозуміло, що виходячи із основних принципів Європейського Союзу, без адаптації соціального законодавства України до законодавства ЄС є неможливою інтеграція України у європейський соціально-економічний простір. Пізніше, Угода про асоціацію між

Україною та ЄС, підписана 21 березня 2014 року, вимагає від держави формування соціально-економічної політики, метою якої повинно бути досягнення європейських стандартів рівня життя і доступність, фінансова стабільність та якість системи соціального захисту громадян.

Досліджуючи питання етимології та сутності поняття «адаптація», можна визначити основне завдання та принципи проведення даного процесу. Зокрема, вчені зазначають такі важливі аспекти: започаткування процесу адаптації законодавства відбувається на виконання положень документів міжнародно-правового характеру та поступово (поетапно) здійснюється в межах національного законодавства; адаптація законодавства має проводитися з урахуванням особливостей національної правової системи, економічних та соціальних умов суспільства; адаптація законодавства здійснюється у формах наближення, координації чи імплементації; здійснення адаптаційних процесів повинне відбуватися поступово [4, с. 61].

Враховуючи останню тезу щодо необхідності поступового здійснення процесу адаптації, окремо наголошуємо, що в Україні цей процес триває вже близько 15 років (в інших країнах він, за статистикою, тривав протягом близько семи років, тобто вдвічі менше часу). Враховуючи ті поки що недосконалі результати, які ми маємо, можна говорити про проблеми як нормативно-правового, так і організаційного забезпечення.

Поняття, яке в змозі охопити всю діяльність щодо приведення законодавства України до міжнародних стандартів, є «адаптація» (з англ. *adaptation* – пристосувати, переробляти). Буквальне розуміння цього терміну дає можливість сприймати його як «пристосування чинних внутрішньодержавних норм до нових міжнародних зобов'язань держави без внесення будь-яких змін в її законодавство», або в більш широкому розумінні, як це сформульовано в Постанові Кабінету Міністрів України від 16 серпня 1999 р. № 1496 «Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу»: «Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу є процесом зближення та поступового приведення законодавства

України у відповідність до законодавства ЄС». Головна відмінність наведених визначень полягає в тому, що останнє, на наш погляд, цілком закономірно передбачає внесення певних змін у національне законодавство в процесі його пристосування до норм міжнародного права [5, с. 116].

Відповідно до чинних нормативно-правових актів, адаптація законодавства України до законодавства ЄС складається з декількох етапів, а саме: визначення акта *acquis communautaire* в певній конкретній сфері, переклад даного визначеного акта, здійснення порівняльного аналізу, розроблення рекомендації стосовно приведення актів національного законодавства у відповідність до визначених актів ЄС, проведення аналізу наслідків реалізації упровадження даного акта, підготовка законопроекту щодо внесення змін до чинного законодавства або підготовка нового нормативно-правового акта, контроль виконання прийнятого акта [6].

На сьогодні адаптація законодавства України до законодавства ЄС відбувається відповідно до положень Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Цей нормативно-правовий акт за своєю суттю є стратегічним документом, однак не деклараційним, а цілком «робочим». Загальнодержавна програма визначає стратегічну мету проведення процесу адаптації законодавства як відповідність до вимог третього Копенгагенського та Мадридського критеріїв, послідовність процесу адаптації, інституційний механізм тощо.

Таким чином, адаптація законодавства України до міжнародних джерел права у сфері регулювання соціальної діяльності є процесом цілеспрямованого зближення правових систем з метою утвердження спільних правових принципів, що передбачає приведення законодавства держав-членів Європейського Союзу у відповідність з вимогами міжнародної організації на підставі міжнародних договорів.

Як висновок, на сучасному етапі державного будівництва необхідним є упровадження в національну правову систему України єдиних європейських стандартів аудиторських послуг, яке вимагає вдосконалення усіх існуючих процесів шляхом їх реформування та трансформації, підвищення якості соціальних послуг, надання

інвесторам, власникам і контролюючим органам достовірної та підтвердженої інформації про результати діяльності підприємств, що сприятиме поліпшенню клімату у сфері соціального забезпечення в Україні тощо.

Список використаних джерел:

1. Яковюк І. Адаптація і гармонізація законодавства в умовах інтеграції: проблема співвідношення. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 4. С. 29–42, с. 35–36.
2. Право Європейського Союзу / В.М. Бесчасний, В.П. Філонов, О.В. Філонов та ін.; за заг ред. І.А. Грицяка. Київ, 2010. С. 343.
3. Малюга Л.Ю. Форми адаптації соціального законодавства України до законодавства ЄС. *Соціальне право*. 2018. № 1. С. 147–154. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sopr_2018_1_19
4. Радзивілюк В., Нагребецька Ю. Змістовне наповнення деяких основних термінів, які характеризують процеси зближення національних законодавств. *Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Юрид. науки*. 2012. № 91. С. 60–63, с. 61.
5. Малюга Л.Ю. Теоретико-правові основи адаптації соціального законодавства України до законодавства Європейського Союзу : монографія. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 406 с.
6. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 берез. 2004 р. № 1629-IV // Офіц. вісн. України. 2004. № 15. С. 30.

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО,
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО,
КРИМІНОЛОГІЯ**

Лека Ю.В.

аспірант,

*Навчально-науковий юридичний інститут
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника*

**ВПЛИВ МОТИВУ НА КВАЛІФІКАЦІЮ ЗЛОЧИНУ
ТА ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ**

Проблема мотиву злочину, яка на сьогодні існує в кримінально-правовій доктрині торкається не лише питань поняття, класифікації та кримінально-правового значення даної категорії. Відсутність єдиного розуміння мотиву злочину створює значні труднощі при його врахуванні для кваліфікації злочинного діяння та призначення покарання винному. Мотив не завжди включається законодавцем в ознаки складу злочину, хоча будь-яке діяння є завжди вмотивованим. Це призводить до того, що слідчі органи, користуючись суб'єктивними уявленнями не встановлюють істинні мотиви, ігнорують положення чинного кримінально-процесуального законодавства про обов'язковість доказування мотиву вчинення будь-якого кримінального правопорушення (ст. 91 КПК).

Аналіз статей Особливої частини Кримінального кодексу вказує на те, що в переважній більшості мотив враховується тільки в злочинах з умисною формою вини. В необережних злочинах мотив встановлюється більше в кримінологічному плані для виявлення причин та умов, які сприяють вчиненню злочину. Тому слід погодитись з думкою Музюкіна А.П. про те, що зазначення мотиву в якості необхідної ознаки суб'єктивної сторони складу злочину свідчить про належність що даного суспільно-небезпечного діяння до групи умисних злочинів [2, с. 105].

У диспозиціях статей Особливої частини Кримінального кодексу можна побачити таку різнобарвність мотивів: хуліганські мотиви (п. 7 ч. 2 ст. 115, ч. 1 ст. 299), корисливі мотиви (п. 6 ч. 2 ст. 115, ч. 1 ст. 299, ч. 2 ст. 146, ст. 148, ст. 219 ст. 232), мотиви явної неповаги до суспільства (ст. 296), особисті мотиви (ст. 148, ст. 172, ст. 232), мотиви расової, національної чи релігійної нетерпимості (п. 14 ч. 2 ст. 115, ч. 2 ст. 121, ч. 2 ст. 122, ч. 2 ст. 126, ч. 2 ст. 127, ч. 2 ст. 129), боягузтво чи легкодухість (ст. 430) [4]. Крім цього, в деяких випадках законодавець для позначення мотивів використовує інші техніко-юридичні прийоми. До прикладу, в деяких статтях можна зустріти такі терміни як «особисті інтереси» (ст. 319, ст. 357), «особиста заінтересованість» (ст. 219), хоча в правових нормах та в законодавстві в цілому їх тлумачення відсутнє. Наявність таких різноманітних позначень мотивів злочинів створює певну дезорієнтацію у встановлення та дослідження мотиву при кваліфікації злочинного діяння.

Як зазначає Савченко А.В., важливість мотиву для кваліфікації злочину визначається ставленням законодавця до цієї ознаки. Звідси впливають такі можливі варіанти: 1) якщо мотив прямо зазначений в складі злочину, від його встановлення напряду залежить наявність чи відсутність самого факту вчинення злочину; 2) введення мотиву в диспозицію статті може свідчити про наявність кваліфікованого складу злочинного діяння. Тут мотив виступатиме критерієм відмежування злочинів, які схожі між собою за об'єктивною стороною; 3) якщо мови прямо не зазначений у диспозиції статті, він належить до обставини, що найглибше розкриває зміст відповідного складу злочину [6].

Найбільше труднощів викликає питання кваліфікації злочинів по змішаним мотивам, коли мотиваційна поведінка злочинця обумовлена не одним, а декількома мотивами. На думку Б.С. Волкова, у випадках, коли злочин вчиняється зі змішаними мотивами, необхідно зі всієї маси мотивів виявити той, що матиме основне значення, зіграв вирішальну роль у вчиненні злочину, і у відповідності з яким повинна бути здійснена оцінка і кваліфікація вчиненого [1, с. 85].

Необґрунтована кваліфікація злочину тягне за собою призначення покарання всупереч засадам кримінального та кримінально-процесуального законодавства. Для того, щоб покарання виконувало цілі, зазначені в ст. 50 КК України, воно повинно бути не лише обґрунтованим, а й справедливим, тобто відповідати всім вимогам суспільної моралі з урахування особистості злочинця.

Що стосується призначення покарання, то мотив злочину впливає на визначення ступеня тяжкості вчинення злочину, що підтверджується п.3 Постановою Пленуму ВСУ «Про практику призначення судами кримінального покарання» а також виступає важливою ознакою характеристики винного [5].

У ст. 61 Кримінального кодексу Російської Федерації серед обставин що пом'якшують покарання зазначається мотив співчуття до потерпілого. Науковці стверджують, що вказівка на такий мотив свідчить про невисокий ступінь суспільної небезпеки винного, який керувався на момент вчинення злочину поблажливими спонуканнями [2, с. 125]. Стаття 63 Кримінального Кодексу Російської Федерації, однією з обставин, що обтяжує покарання є вчинення злочину «по мотивам политической, идеологической, расовой, национальной или религиозной ненависти или вражды либо по мотивам ненависти или вражды в отношении какой-либо социальной группы» [3].

В українському кримінальному законодавстві серед обставин, що пом'якшують покарання вказівки на мотиви немає.

Натомість, у ч. 1 ст. 67 КК України йдеться про вчинення злочину на ґрунті расової, національної чи релігійної ворожнечі або розбрату (п. 3), у зв'язку з виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку (п. 4), з особливою жорстокістю (п. 10) тощо [4]. Однак кримінальний закон чомусь чітко не пов'язує ці мотиваційні компоненти з мотивами. Тільки шляхом тлумачення кримінально-правових норм з'ясовується, що в першому випадку йдеться про мотиви расової, національної чи релігійної ворожнечі або розбрату, в іншому – про мотиви помсти за службову або громадську діяльність потерпілого, в третьому – про мотиви садизму [6].

Крім цього, існують багато інших мотивів, які дуже поширені серед злочинців, що вчиняються в наш час, хоча законодавець не

закріплює їх в якості обставин, що обтяжують покарання: корисливі мотиви, вандалізм, сексуальні мотиви тощо.

Мотив злочину – первинна, універсальна психолого-правова категорія, яка повинна обов'язково бути врахована при кваліфікації злочинів, призначені справедливого покарання та його виконанні. Врахування істинних мотивів значно спростить роботу слідчих органів при розслідуванні кримінальних справ. Крім того, розширення законодавцем переліку мотивів вчинення злочинів, що є актуальними на сьогоднішній час дозволить посилити боротьбу проти окремих груп злочинів з метою зменшення рівня злочинності.

Список використаних джерел:

1. Волков Б.С. Мотивы преступлений: Уголовно-правовое и социально-психологическое исследование / Волков Б.С. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1982. – 152 с.
2. Музюкин А.П. Мотив преступления и его уголовно-правовое значение: диссертация ... кандидата юридических наук: 12.00.08 / Музюкин Анатолий Павлович. – Рязань, 2010. – 180 с.
3. Кримінальний Кодекс Російської Федерації від 13.06.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/
4. Кримінальний кодекс України від 6.04.2001 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст. 131 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
5. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2013 «Про практику призначення судами кримінального покарання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03>
6. Савченко А.В. Мотив і мотивація злочину / А.В. Савченко. – К., 2002. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pravo.vuzlib.su/book_z_413_23.html

Сливка І.Ю.

*завідувач сектору трасологічних досліджень,
Закарпатський науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр МВС*

ПОНЯТТЯ І ОЗНАКИ ВІЙСЬКОВОГО ЗЛОЧИНУ

Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки, згідно зі ст. 17 Конституції України [1], є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу.

Сучасне законодавство України у сфері військової діяльності характеризується наявністю низки проблем, що потребують вирішення. Не останнє місце у цьому переліку займають військові злочини та види покарань, що застосовуються до військовослужбовців Збройних Сил України.

Кримінальний кодекс України [2] містить сукупність норм, якими здійснюється кримінально-правове регулювання суспільних відносин, що стосуються військовослужбовців, як носіїв, визначених військовим законодавством, конкретних прав та обов'язків.

Впровадженню законодавчих змін або доповнень до цих норм повинні передувати наукові дослідження та всебічний аналіз статистики військових злочинів, скоєних військовослужбовцями [3, с. 122].

Поняття військового злочину ґрунтується на визначенні в Кримінальному кодексі України [2] загального поняття злочину, сформульованого в ч. 1 ст. 11 КК («Злочином є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину» [2, ч. 1 ст. 11]), і є похідним від нього. Крім того, воно має ще й низку специфічних ознак, що впливають із змісту ст. 401 КК.

Цими ознаками виступають:

1) відокремлений і відносно самостійний об'єкт цих злочинів (родовий об'єкт) – встановлений законодавством України порядок несення або проходження військової служби;

2) спеціальний суб'єкт злочину – військовослужбовець, а також військовозобов'язаний під час проходження навчальних (чи перевірних) або спеціальних зборів;

3) так звана «військова протиправність» – визнання діяння злочинним тільки в тому разі, коли воно безпосередньо передбачене відповідною статтею розділу XIX Особливої частини КК і одночасно пов'язане з порушенням норм законодавства, що регулює порядок несення військової служби або правил співжиття у військових колективах [4, с. 15].

Визначення в Кримінальному кодексі поняття злочину проти військової служби обумовлено також і необхідністю відмежування цих злочинів від суміжних із ними діянь. Усі злочини проти військової служби можуть бути розподілені на дві групи:

- спеціальні військові злочини, тобто такі, аналогів яких немає серед інших злочинів (наприклад самовільне залишення частини або місця служби – ст. 407; дезертирство – ст. 408);

- відносно військові, які за низкою ознак мають схожість з іншими, «загально кримінальними» злочинами (наприклад, перевищення військовою службовою особою влади або службових повноважень (ст. 424 КК) за своїми ознаками має риси суттєвої схожості із загально кримінальним злочином у сфері службової діяльності – перевищенням влади або службових повноважень (ст. 365 КК) [5].

З викладеного випливає принципово важливе положення, згідно з яким при застосуванні норм розділу XIX КК діють і повинні застосовуватися норми Загальної частини КК.

Отже, норми КК, що встановлюють відповідальність за військові злочини, є структурним елементом (частиною) кримінального законодавства України – Кримінального кодексу, становлять з ним одне ціле і не можуть застосовуватися окремо.

Поняття військового злочину як окремого виду (різновиду) загального поняття злочину (ч. 1 ст. 11 КК) включає всі його обов'язкові ознаки:

- суспільну небезпечність;
- протиправність;
- винність;
- караність.

Однак усі ці ознаки мають свою специфіку, яка обумовлена характером суспільних відносин, що складаються і функціонують у сфері несення і проходження військової служби, на які посягають указані злочини.

Суспільна небезпечність кожного злочину виявляється у завданні або створенні небезпеки завдання істотної шкоди суспільним відносинам (інтересам особи, суспільства, держави), які охороняються кримінальним законом.

Але у військових злочинах за цими відносинами стоять інтереси більш високого порядку – військова безпека держави: стан боєздатності Збройних Сил, інших військових формувань, здатність виконувати завдання, що ставить перед ними держава, і в кінцевому рахунку захищеність країни від можливої воєнної агресії.

Протиправність як ознака злочинів проти військової служби полягає, як уже вказувалось, у тому, що всі ці злочини передбачені лише в розділі XIX КК України.

Інші злочини, які скоюють військовослужбовці (наприклад, крадіжка, зґвалтування і т. ін.), необхідно кваліфікувати за статтями інших розділів КК.

З другого боку, якщо діяння, вчинене суб'єктом військового злочину, підпадає під ознаки складу злочину, передбаченого розділом XIX КК, та одночасно під загальну кримінально-правову норму, і ці норми знаходяться у відносинах конкуренції «спеціальної» і «загальної» норми, усе скоєне повинно кваліфікуватись за нормами розділу XIX.

Винність як ознака військових злочинів полягає у психічному ставленні особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої КК як військовий злочин, та їх наслідків у формі умислу чи необережності і має свою особливість у змісті вини. Залежно від форми вини особа певним чином ставиться не тільки до суспільно небезпечного діяння та його наслідків, а також до порушення порядку несення та проходження військової служби.

Караність злочинів проти військової служби характеризується тим, що за всі військові злочини передбачені конкретні види і розміри покарань. При цьому деякі види покарань можливо застосовувати лише до військовослужбовців (наприклад, тримання в

дисциплінарному батальйоні – [2, ст. 62], службові обмеження для військовослужбовців – [2, ст. 58].

Наявність усіх розглянутих ознак і утворює зміст поняття військового злочину, нормативно закріпленого у ст. 401 КК. У той же час відсутність хоча б однієї із цих ознак виключає можливість визнання того чи іншого діяння як злочину проти порядку несення військової служби (військового злочину).

Відомо, що склад злочину – це юридична конструкція, що являє собою систему об'єктивних і суб'єктивних ознак, указаних у КК, які в сукупності визначають суспільно небезпечне діяння як злочин. Ознаки складу військового злочину знаходять своє визначення і текстуальне закріплення в диспозиції певної статті розділу XIX Особливої частини КК, а також у низці норм Загальної частини КК, наприклад вина та її форми [2, ст. 23-25], суб'єкт злочину [2, ст. 18-22], незакінчений злочин [2, ст. 13-16], співучасть у злочині [2, ст. 26-31] тощо.

Усі ознаки складу військового злочину можуть бути згруповані в одиниці більш високого (за ступенем узагальнення) рівня, що утворюють структуру даного злочину: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єктивна сторона, суб'єкт злочину, які отримали назву «елементи складу злочину». Вони є обов'язковими структурними одиницями складу злочину. Відсутність хоча б одного із цих елементів буде свідчити про відсутність складу військового злочину і, таким чином, злочину в цілому, а тому й про відсутність підстави кримінальної відповідальності.

Отже, для встановлення підстави кримінальної відповідальності у вчиненому суспільно небезпечному діянні, що посягає на встановлений порядок несення військової служби, треба встановити наявність складу військового злочину: всіх його обов'язкових елементів і ознак.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131 (зі змінами та доповненнями).

2. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1993 // Відомості Верховної Ради України. – 1992 р. – № 27. – Ст. 385.

3. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини): навч. посіб. / Г.М. Анісімов, Ю.П. Дзюба, В.І. Касинюк та ін. ; за ред. М.І. Панова. – Х. : Право, 2011. – 184 с.

4. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) : навч. посіб. / Г.М. Анісімов, Ю.П. Дзюба, В.І. Касинюк та ін.; за ред. М.І. Панова. – Х. : Право, 2011. – 184 с.

5. Бугасв В.О. Військові злочини і покарання. – Рукопис Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 1200.08 – кримінальне право та кримінологія, кримінально-виконавче право. Одеська національна юридична академія. – Одеса, 2002. – 190 с.

**КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС,
КРИМІНАЛІСТИКА,
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ,
СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА,
СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ**

Борита Т.Г.

магістр,

*Національний університет оборони України
імені Івана Черняховського*

**ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ ВІЙСЬКОВОЇ ПОЛІЦІЇ:
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД**

Утворення в системі Міністерства оборони України Військової поліції, як правоохоронного органу, віднесено до невідкладних заходів з проведення реформ та зміцнення держави [1]. Проте дискусії щодо структури, функцій та завдань зазначеного правоохоронного органу тривають вже понад 10 років.

Основними тенденціями реформування Військової служби правопорядку у Збройних Силах України є надання їй повноважень щодо здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень та ведення оперативно-розшукової діяльності, а також створення на її основі Військової поліції.

Поділяємо думку Д. Зархіна щодо основних завдань та функцій, які доцільно було б законодавчо покласти на Військову поліцію, зокрема: запобігання, виявлення і припинення кримінальних правопорушень у Збройних Силах України та у системі Міністерства оборони України; досудове розслідування кримінальних правопорушень, учинених військовослужбовцями, віднесених законом до їх підслідності; розшук та затримання військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини чи місця служби, а також тих, які переховуються від органів досудового розслідування або суду, чи засуджених, які ухиляються від

відбування кримінальних покарань; розшук вогнепальної зброї, боєприпасів до неї або вибухових речовин, викрадених або втрачених у військовослужбовців; захист військового майна від злочинних посягань; участь у протидії диверсійним проявам та терористичним актам на військових об'єктах [2].

Однак, необхідність приведення військової сфери України до стандартів НАТО потребує вивчення іноземного досвіду, який може стати в нагоді при реформуванні системи військової юстиції України.

Результати аналізу спеціальної та фахової літератури щодо системи військової юстиції іноземних держав дозволили дійти висновку, що Військова поліція є складовим елементом системи військової юстиції та здійснює досудове розслідування військових злочинів а також забезпечує підтримання правопорядку у військовій сфері. Переважна більшість провідних країн-членів НАТО мають у складі системи військової юстиції Військову поліцію, яка наділена певними функціями.

Важливим у рамках дослідження є праця С. Мельника [3], у якій науковець розкриває теоретичні та практичні аспекти організації системи військової юстиції в країнах членах НАТО. Розглянемо окремі з них.

Корпус військової поліції США як окремий рід військ був створений у 1941 році. На нього покладено такі завдання: розслідування злочинів у Збройних силах; контроль за дотриманням законності; профілактика дисциплінарних правопорушень; контроль і регулювання руху військового транспорту; забезпечення безпеки військовослужбовців; охорона військових об'єктів тощо. Загалом органи військової поліції Збройних сил США налічують понад 30 тис. осіб. Очолює військову поліцію США начальник військової поліції – заступник генерального інспектора сухопутних військ.

Військова поліція Канади, яка забезпечує підтримання правопорядку у Збройних силах Канади та розслідування вчинених військовослужбовцями правопорушень. Кількість військових поліцейських становить 2% від загальної кількості військовослужбовців. Органи військової поліції діють автономно від військового командування і підпорядковуються начальнику військової поліції Збройних сил Канади.

Функції військової поліції в Італії виконують карабінери – військові, організовані за територіальною ознакою як для національних, так і для міжнародних місій. З питань оборони вони підпорядковуються Міністерству оборони Італії, з питань громадського порядку – Міністерству внутрішніх справ Італії.

У Франції функції військової поліції виконує Національна жандармерія, яка має подвійне підпорядкування: Міністру оборони Франції (як складова Збройних Сил) та Міністру внутрішніх справ (як складова системи поліції). Її очолює Генеральний директор. Чисельність Національна жандармерії становить близько 110 тис. співробітників. До неї входять також республіканська гвардія, мобільна жандармерія, підрозділи, що дислокуються за межами Франції.

Військова поліція ФРН налічує близько 4,5 тис. осіб. В мирний час військові поліцейські охороняють військові об'єкти, органи управління, забезпечують безпеку транспортних перевезень, підтримують дисципліну у військових формуваннях тощо. Військова поліція не має центрального командування, а керівництво її підрозділами здійснює командир дивізії через штаб.

Окремої уваги заслуговує досвід побудови ефективної системи військової юстиції у Ізраїлі. Основною функцією військової поліції є розслідування вчинених військовослужбовцями злочинів. Крім того, до її компетенції також належить контроль над затриманими та взятими під варту солдатами Армії оборони Ізраїлю, патрулювання, попередження дисциплінарних порушень, а у військовий час – також контроль над військовополоненими і забезпечення порядку під час пересування бойових та допоміжних частин. Військова поліція підпорядковується Управлінню особового складу Генштабу. Її очолює керівник у званні генерал-майора, який командує військовою поліцією через штаб.

Отже, узагальнюючи міжнародний досвід організації функціонування військової поліції вважаємо, що реформування правоохоронної системи України повинно передбачати його глибокий аналіз та відповідність національному законодавству.

Список використаних джерел:

1. Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави. Указ Президента України від 8 листопада 2019 року № 837/2019.
2. Військова поліція: якою їй бути? Стаття начальника управління військової прокуратури Західного регіону України Дмитра Зархіна. ІА проект «РЕЗОНАНС», 22.06.2020. URL: https://vpzhr.gp.gov.ua/ua/guidance_vpzhr.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=275620 (дата звернення: 14.08.2020).
3. Мельник С. Система військової юстиції в країнах членах НАТО: теоретичні та практичні аспекти : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції «Система військової юстиції у забезпеченні національної безпеки України». Київ : Видавничий дім «АртЕк», 2019. С. 57–64.

Гамалієнко О.А.

курсант факультету підготовки фахівців

для органів досудового розслідування,

Науковий керівник: Біліченко В.

старший викладач,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПОКРАЩЕННЯ ІНСТИТУТУ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ І НАСЕЛЕННЯ ЯК РЕЗУЛЬТАТ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ

Невід’ємною частиною роботи правоохоронних органів є робота з населенням. Тому важливе значення в цьому аспекті є довіра громадян. Відомо, що ефективна робота поліції не можлива без підтримки і допомоги громадськості.

В Україні відбулися значні реформи в цій сфері. Колишня система МВС України змінилась на Національну поліцію України. Всі ці зміни уособлюють собою не лише назву цього правоохоронного органу держави, але й зміну всієї системи, а це на сам перед виступає підґрунтям підвищення рівня довіри громадян та удосконалення інституту взаємодії поліції і населення, що впливає в зміцнення та покращення іміджу поліції в цілому.

Як відомо, реформування не може обійтись без зміни законодавства. Так був прийнятий Закон України «Про Національну поліцію» – Закон, що визначає правові засади організації та діяльності Національної поліції України, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в Національній поліції України. Відповідно до ст. 11 цього закону, діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб. Також цей закон зазначає що основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції виступає рівень довіри населення до поліції. Із зазначеного випливає те, що визначальними складовими успішної діяльності поліції як сервісної служби європейського зразка є такі соціальні категорії як «взаємодія», «партнерство» і «довіра».

Принцип тісної співпраці поліції з населенням зобов'язує поліцейських спрямовувати свою діяльність на вирішення потреб суспільства. За таких умов, виправдовуючи соціальне призначення поліції як сервісної служби, персонал поліції першочергово має орієнтуватися на реалізацію стратегії Community Policing – «партнерство заради спокою».

Вивчаючи досвід зарубіжних країн можна зазначити, що в багатьох країнах органи правопорядку мають структурні ланки, персонал яких займається виключно взаємодією з населенням. Співробітництво поліції і громадян здійснюється через різноманітні громадські ради, комітети, об'єднання, до складу котрих входять представники профспілкових, релігійних та інших громадських об'єднань. Безперечно, не всі добровільні об'єднання витримують перевірку часом й ефективно працюють, але в зарубіжній практиці є чимало життєво стійких форм участі населення в роботі правоохоронних органів щодо боротьби зі злочинністю та підтримання громадського порядку. Загальновідомо, що в Японії рівень злочинності доволі низький. Це пов'язано з особливостями менталітету, високим рівнем самосвідомості та громадської відповідальності більшості соціуму, а також належним рівнем організації взаємодії населення й поліції. На кожній поліцейській

дільниці функціонують відділення Асоціації запобігання злочинності, членом якої може стати кожний громадянин.

Для ефективного покращення інституту взаємодії поліції і населення в Україні необхідно зауважувати на досвід зарубіжних колег. Так, у багатьох європейських країнах діє громадська організація «Зупини злочинця», яка допомагає поліції в боротьбі зі злочинністю, забезпеченні належного стану правопорядку, проведенні профілактичної, превентивної, виховної, консультативної роботи.

Підсумовуючи вище зазначене можна зробити висновок, що для ефективного покращення інституту взаємодії поліції і населення, а також для підвищення ефективності поліцейської діяльності необхідно здійснювати ряд заходів. Такими заходами можуть бути:

1. Інформування населення через засоби масової інформації про діяльність поліції у сфері боротьби зі злочинністю та профілактики правопорушень.

2. Сприяти покращенню роботи зі зверненнями громадян, швидкому реагуванню на звернення та опрацюванню цих звернень.

3. Створення організацій, громадських формувань для допомоги та підтримки поліції.

4. Проводити конференції, круглі столи, зустрічі з громадою для стимулювання населення на їх участь у допомозі і підтримки поліції.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Урядовий кур'єр. 2015. № 146.

2. Гаврилюк Т.Д. Адміністративно-правові засади співпраці міліції (поліції) з населенням: європейський досвід : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2011. 20 с.

3. Казанчук І.Д. Європейські стандарти розвитку інституту партнерства між Національною поліцією України і громадськістю як важливий напрямок реалізації природоохоронної функції держави // Особливості розвитку законодавства України у контексті євроінтеграційних процесів : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 17-18 груд. 2015 р.). Дніпропетровськ : ГО «Українська асоціація правових досліджень», 2015. С. 26–31.

4. Петрова І.П. Поліція і проблеми забезпечення правопорядку : матеріали науково-практичної Інтернет конференції (ЛДУВС м. Луганськ 2014 р.). «Актуальні питання розвитку адміністративного права та правоохоронної діяльності». Луганськ, 2014. С. 15–17.

Маруніч В.В.

*старший судовий експерт,
Закарпатський науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр МВС*

ЗБІЛЬШЕННЯ ГЛИБИНИ РІЗКОСТІ ПРИ МІКРОСКОПІЧНІЙ ФОТОЗЙОМЦІ

Одним із методів дослідження і фіксації слідової інформації в криміналістиці є судова фотографія, яка включає в себе багато видів фотозйомки. В межах експертної практики найчастіше використовується детальна фотозйомка, основною задачею якої є детальна фіксація слідів та об'єктів. Підвидом даної фотозйомки є мікроскопічна фотозйомка, яка часто використовується у різних видах судових експертиз.

Більшість лабораторій в науково-дослідних експертно-криміналістичних центрах МВС обладнані оптичними мікроскопами, які дозволяють досліджувати об'єкти та матеріали у різних ступенях збільшення. Однак у оптичних мікроскопів є суттєвий недолік – при збільшенні кратності понад певний рівень, глибина чітко зображуваного простору (далі – ГЧЗП) стає меншою.

Глибина чітко зображуваного простору – це відстань між передньою і задньою межами чітко зображеного простору, виміряна вздовж оптичної осі, в межах якої об'єкти зйомки на знімку зображуються достатньо різко [1] (рис. 1, 2).

Одне із зображень вище має велику глибину чіткості, а інше – ні. Глибина чіткості більше при зменшенні величини фокусної відстані, збільшенні відстані від об'єктива до об'єкту зйомки, зі збільшенням діафрагмового числа.

**Рис. 1. Зображення
з великою ГЧЗП
(сфотографовано
при діафрагмовому числі 32)**

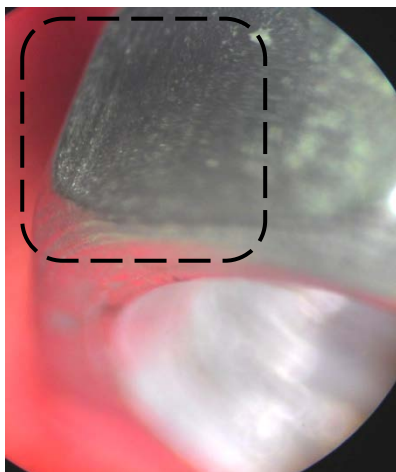

**Рис. 2. Зображення
з низькою ГЧЗП
(сфотографовано
при діафрагмовому числі 5)**

Але якщо не брати до уваги відстань до об'єкта, фокусну відстань, розмір діафрагми фотоапарата та інші фактори, які впливають на ГЧЗП, то на практиці при мікроскопічній фотозйомці для експерта це означає, що чим більшу кратність мікроскопа використовуватиме експерт, то тим менша площа досліджуваного об'єкта залишатиметься чіткою. Для прикладу, за допомогою бінокулярного оптичного мікроскопа МСП-1 «ЛОМО» при збільшенні 32х було сфотографовано гайку. Як можна бачити, лише певна частина об'єкта залишається чіткою, в той час як інша частина – розмита (рис. 3).

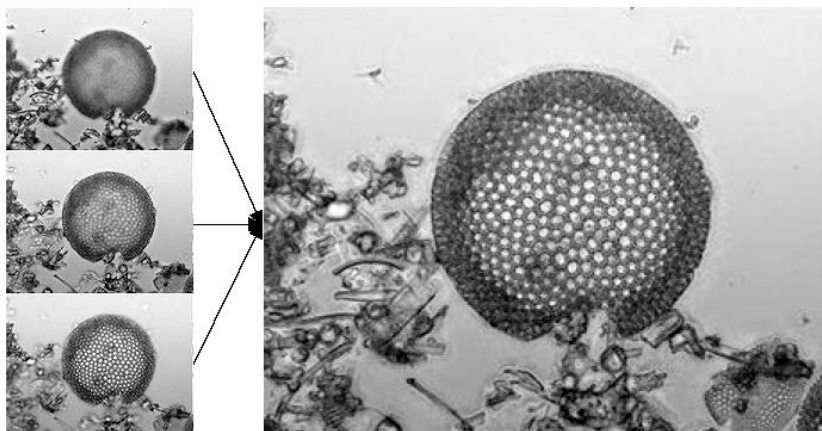
Даний ефект буде спостерігатися при фотографуванні всіх об'ємних об'єктів при сильному збільшенні. На практиці часто виникає необхідність чіткої фотофіксації всієї площини об'єкта (будь-то дно гільзи, маркування на ланцюжку з цінного металу і т.д.), але вищеписаний ефект може завадити цьому. Однак, для мінімізації ефекту, з метою повного і чіткого відображення всієї поверхні об'єкта можна використати технологію цифрової обробки зображень «focus stacking» (з англ. «злиття фокусів»).

Focus stacking – це технологія цифрової обробки зображень, за допомогою якої поєднуються кілька зображень, зроблених на різних відстанях фокусування, щоб отримати зображення з більшою глибиною чіткості (ГЧЗП), ніж будь-яке окремо взятє зображення [2].

**Рис. 3. Збільшене зображення гайки
(контуром обведено чітку ділянку гайки)**

Focus stacking може використовуватися в будь-яких ситуаціях, коли окремі зображення мають дуже малу глибину різкості. Серед них є мікроскопічна зйомка (рис. 4, 5).

**Рис. 4, 5. Зображення діатомітової водорості,
яке отримане за допомогою Focus stacking,
тобто шляхом об'єднання різних фото з різною ГЧЗП**

Суть технології вельми схожа на HDRI-фотографію (High Dynamic Range Imaging – фотографії з широким динамічним діапазоном) для створення якої об'єднуються кілька кадрів, але з різною експозицією. Але у випадку з Focus stacking експозиція залишаються однаковою у всіх кадрів, змінюється лише точка фокусування.

Для створення зображення ГЧЗП методом Focus stacking необхідно кілька зображень одного об'єкта з різним фокусуванням та програмне забезпечення, яке допоможе об'єднати такі кадри. Існує велика кількість такого ПЗ, найпоширенішими є Adobe Photoshop, Affinity Photo Focus Merge, Aphelion (з плагіном Multifocus), Avizo Image Stack Projection, CombineZ, Enfuse, MacroFusion, Picolay, тощо.

Для прикладу, за допомогою редактора Adobe Photoshop було отримане зображення вищезгаданої гайки з великою глибиною чіткості, що дозволяє наочно проілюструвати всю його поверхню. Те ж саме можна зробити і при ілюструванні інших об'єктів криміналістичного походження (рис. 6).

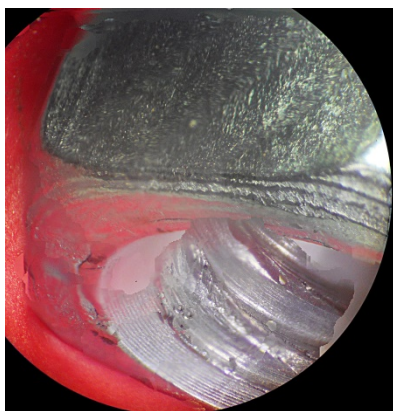

Рис. 6. Отримане зображення гайки з великою ГЧЗП

Для утворення такого зображення, слід імпортувати всі зображення з різною ГЧЗП в один файл, та розмістити шари один над одним. Після цього, необхідно виділити всі шари, перейти в меню Edit – Auto-Blend Layers, обрати пункт Stack images та натиснути ОК. Програма об'єднує шари в автоматичному режимі (рис. 7, 8).

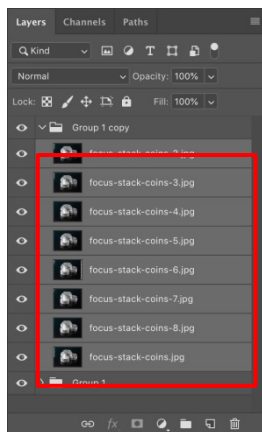

Рис. 7. Кілька зображень із різним фокусуванням

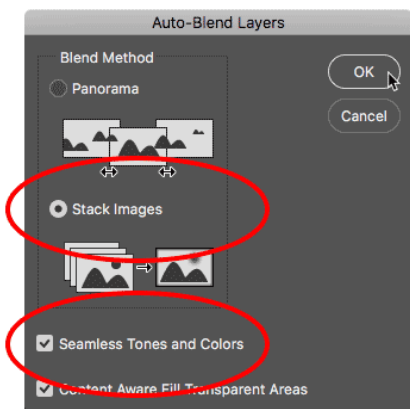

Рис. 8. Меню Auto-Blend Layers

Список використаних джерел:

1. Глибина чітко зображуваного простору. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Глибина_різко_зображуваного_простору
2. Ray, Sidney. 2002. Applied Photographic Optics. 3rd ed. Oxford: Focal Press. ISBN 0-240-51540-4, p. 231-232.

Марченко Я.В.

магістр,

*Національний університет оборони України
імені Івана Черняховського*

ОСНОВНІ СКЛАДНИКИ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ Й ПРАВОПОРЯДКУ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Вирішення нагальних проблем забезпечення законності й правопорядку у Збройних силах України (далі – ЗСУ), утвердження верховенства права у військовій сфері обумовлює створення сучасної ефективної системи та комплексного розвитку її складників. Однак, досить спірними питаннями, які впливають на сприйняття й усвідомлення окресленої системи залишається відсутність єдиного розуміння понять «законність» і «правапорядок», а також законодавчо неврегульоване питання побудови системи військової юстиції (обумовлено незбалансованістю і незавершеністю системних реформ сектору безпеки і оборони). Зокрема, у рамках дослідження важливим є твердження, за якого законність у системі ЗСУ є правовим явищем, що відображає рівень практичного втілення (реалізації) положень норм національного законодавства учасниками суспільних відносин, що формуються у сфері функціонування ЗСУ [1, с. 564]. Одночасно, правапорядок складає таке соціально-правове благо, яке інтегрує всі сторони і рівні правового регулювання суспільних відносин [2].

У рамках наукового дослідження поділяємо думку П. Фівкіна щодо розуміння поняття «система забезпечення законності та правапорядку у ЗСУ». Так, дослідник у своїй праці [2, с. 152] зазначає, що окреслену систему можна розглядати як сукупність засобів, які на відповідній організаційно-правовій основі застосовуються уповноваженими суб'єктами з метою суворого й неухильного дотримання приписів законів та інших нормативно-правових актів у військовій сфері, а також реалізації, охорони та

захисту прав та законних інтересів осіб, які залучені до військової сфери або взаємодіють з нею.

За такого тлумачення основними складниками системи забезпечення законності та правопорядку у ЗСУ віднесено її суб'єктів (уповноважені особи та органи, наділені певними функціями щодо забезпечення законності й правопорядку у військовій сфері, зокрема, командири військових частин, Військова служба правопорядку у ЗСУ, органи військової контррозвідки Служби безпеки України, Державне бюро розслідувань), об'єкт (правові приписи, які регламентують організацію й функціонування військової сфери) та зміст (правові відносини, що складаються у цій сфері).

Нині важливим компонентом системи підтримання правопорядку та військової дисципліни у ЗСУ є Військова служба правопорядку, до компетенції якої віднесено зміцнення законності, правопорядку та військової дисципліни, забезпеченні конституційних прав військовослужбовців. Однак, вже тривалий час серед науковців та експертів у військовій сфері ведуться дискусії щодо створення державного правоохоронного органу зі спеціальним статусом у воєнній сфері, який повинен стати основним складником в системі забезпечення законності та правопорядку у ЗСУ та інших військових формуваннях, утворених відповідно до чинного законодавства України. Зокрема, такий державний орган повинен здійснювати захист прав, свобод і законних інтересів військовослужбовців, а також членів їх сімей; забезпечувати правопорядок у ЗСУ та інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях; попереджувати, виявляти і припиняти правопорушення, протидіяти кримінальним правопорушенням та корупційним проявам у ЗСУ.

Однак, узагальнюючи результати аналізу спеціальної та фахової літератури, нормативно-правові акти у військовій сфері, можемо дійти висновку, що залишаються дискусійними питання щодо тотожності понять «система забезпечення законності та правопорядку у ЗСУ» та «система військової юстиції», адже за функціональною ознакою цілісну систему військової юстиції формує тріада військових органів: правопорядку, нагляду та правосуддя [3, с. 58].

Окремі дослідники зазначають, що основою системи військової юстиції є сукупність законодавства у сфері військової діяльності та

система державних органів, які забезпечують правозастосування, контроль та нагляд, попередження та розкриття правопорушень, досудове розслідування, судочинство, захист прав суб'єктів правовідносин та виконання рішень судів.

Наміри України інтегруватися до Європейського Союзу та НАТО, обумовлюють необхідність урахування міжнародного досвіду організації системи військової юстиції, основними елементами якої є: військова прокуратура, військова поліція, військові суди та військова адвокатура.

Поділяємо думку В. Вдовитченка, який у своєму дослідженні обґрунтовує потребу створення трирівневої структури системи військової юстиції (орган досудового розслідування (у комплексі з підрозділами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, негласні слідчі (розшукові) дії тощо); орган, що здійснює нагляд за досудовим розслідуванням (процесуальне керівництво) та підтримує публічне обвинувачення в суді; військові суди) [4].

Схожою думки притримується В. Пилипчук та М. Беланюк. Однак, на думку науковців, основу сучасної моделі військової юстиції України можуть складати: спеціалізовані військові суди; спеціалізована прокуратура у воєнній сфері; державний правоохоронний орган зі спеціальним статусом у воєнній сфері; юридичні підрозділи військових формувань та військових частин; військово-юридичні навчальні підрозділи [5].

Отже, результати аналізу наукової літератури дозволили дійти висновку, що поняття «система забезпечення законності й правопорядку у ЗСУ», «система військової юстиції» є недостатньо дослідженими або не відповідають реаліям чинного законодавства та напрямам реформування сектору безпеки і оборони України. Залишається актуальним питання розкриття та характеристики складових елементів системи забезпечення законності й правопорядку у ЗСУ (системи військової юстиції). Це обумовлює потребу у комплексному дослідженні основних шляхів удосконалення правового регулювання забезпечення правопорядку у ЗСУ та виробленні найбільш оптимальних підходів до організації системи військової юстиції з урахуванням міжнародного досвіду.

Список використаних джерел:

1. Поляков С.Ю. Законність в Збройних Силах України: сутність і форми прояву. *Форум права*. 2012. № 3. С. 563–567. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index (дата звернення: 25.08.2020).
2. Фівкін П. М. Місце юридичної служби міністерства оборони України в системі забезпечення законності та правопорядку в Збройних силах України. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Право»*. № 26. С. 151–155.
3. Котляренко О. Перспективи формування військової поліції як складової системи військової юстиції в Україні. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 1. С. 56–64. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/9-2016/kotlarenko.pdf> (дата звернення: 25.08.2020).
4. Вдовитченко В. Система військової юстиції як частина військової організації України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2019. № 2(60). С. 16–27.
5. Пилипчук В., Беланюк М. Сучасна модель військової юстиції в контексті євроатлантичної інтеграції України : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції «Система військової юстиції у забезпеченні національної безпеки України». Київ : Видавничий дім «АртЕк». 2019. С. 15–22.

Ситайло О.І.

аспірант,

Академія адвокатури України

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСТАВИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Застава як запобіжний захід у кримінальному провадженні застосовується у різних варіаціях у багатьох країнах світу. В Канаді будь-який обвинувачений або підозрюваний має конституційне право на розумну застава, якщо тільки немає вагомих підстав для відмови у її застосуванні. Ці підстави можуть бути пов'язані з імовірністю того, що обвинувачений не виконає умов звільнення під застава, або з великою суспільною небезпечністю вчиненого злочину і його

подальшим перебуванням на свободі. На відміну від багатьох інших юрисдикцій, які надають конституційне право на звільнення під заставу, в Канаді обвинуваченому може бути навіть відмовлено у звільненні під заставу, оскільки суспільна довіра до правосуддя може бути підірваною його поведінкою. Застава може застосовуватися також у ситуації, коли обвинувачений затримується через побоювання ймовірної втечі чи продовження злочинної діяльності. Застава не може бути застосована, якщо є побоювання впливу на свідків або інші обставини впливу на судовий розгляд. Застава також не застосовується в разі вчинення тяжких злочинів (наприклад, вбивства, нанесення тяжких тілесних ушкоджень, зґвалтування, розбою). Застава може бути реалізованою обвинуваченим або за його згодою третьою стороною, після того, як третя сторона отримає детальний брифінг щодо звинувачень і підстав для затримання та можливих підстав для анулювання застави [1, с. 116].

Після внесення застави суд повинен знову розглянути підстави для внесення застави та прийняти рішення про прийняття або відхилення застави. При прийнятті застави суд може також висунути вимогу до обвинуваченого залишатися в країні. Суд може прийняти рішення про скасування застави, якщо обвинувачений переховується чи не повідомляє про зміну адреси, а, отже, перешкоджає можливості доставки повідомлень або інших документів з суду, прокуратури або поліції. Обвинувачений також може бути винним у тому, що не з'являється на судовий розгляд, який не може відбутися без його участі; в разі, якщо він продовжує злочинну діяльність чи ухиляється від виконання покарання у вигляді позбавлення волі, призначеного судом штрафу або іншого призначеного судом покарання [2, с. 318].

У Німеччині інститут застави носить назву відстрочки виконання наказу про арешт, у Франції – попереднього звільнення з ув'язнення. У названих країнах застава має виключно субсидіарне значення, тобто є альтернативою арешту. В ході проведеного вивчення кримінальних справ виявлено, що в практиці німецького кримінального судочинства грошову заставу використовують при вирішенні питання про звільнення обвинуваченого з-під варті в 76, 6 % від загальної кількості випадків. Таким чином, не заперечуючи можливості застосування грошової застави в якості первісного заходу процесуального впливу, необхідно

відзначити, що основне значення даного заходу полягає в його субсидіарних функціях [3, с. 207].

Відповідно до параграфу 116а Кримінально-процесуального кодексу Німеччини, грошова застава вноситься за допомогою внесення готівкових коштів, цінних паперів, встановлення застави на особисте майно або майно поручителів, що відповідають вимогам. При цьому суддя встановлює розмір і вид застави на свій розсуд [3, с. 208]. Особа, яка внесла заставу за обвинуваченого, може домогтися звільнення від застави, якщо вона в термін, встановлений судом, забезпечить явку обвинуваченого або повідомить про факти, які обґрунтовують підозру чи намір обвинуваченого переховуватися від кримінального переслідування (параграф 123). Грошова застава, відповідно до Кримінально-процесуального кодексу Німеччини, конфіскується в державну казну, якщо обвинувачений ухиляється від розслідування або від явки в установи виконання покарання для відбуття покарання у вигляді позбавлення волі.

До моменту винесення рішення обвинуваченому, а також особі, яка внесла заставу за обвинуваченого, ставиться вимога зробити заяву. Такі особи можуть оскаржити рішення тільки в формі термінової скарги. До винесення рішення за скаргою їм і прокуратурі повинна бути надана можливість усно обґрунтувати свої клопотання, а також визначитися з проведеними слідчими діями [3, с. 211].

Для практики кримінального судочинства Сполучених Штатів Америки застава як вид запобіжного заходу є досить поширеною. Можливість внесення застави та її сума обговорюються на стадії попереднього слухання справи. До загальних правил попереднього провадження відносять: право обвинуваченого в більшості випадків залишатися на свободі під заставу або поруку, мати захисника та заборону піддавати обвинуваченого допиту всупереч його волі. Сума грошової застави залежить від серйозності злочину і від «кримінального минулого» особи. Закон не ставить конкретну суму в залежність від кількості злочинів. Враховується також факт знаходження в «списках» поліції інших фактів, які впливають на репутацію особи [1, с. 117].

Список використаних джерел:

1. Уильям К. Брайсон. Американская судебная система. Верховенство права. Москва, 1992. С. 116–117.
2. Чуфаровский Ю.В. Юридическая психология. Учебное пособие. Москва : Право и закон, 1997. С. 318–320.
3. Головенков П., Спица Н. Уголовно-процессуальный кодекс Федеративной Республики Германия. Strafprozessordnung (StPO). *Научно-практический комментарий и перевод текста закона Universitätsverlag Potsdam*. 2012. С. 207–218.

Сливка І.Ю.

*завідувач сектору трасологічних досліджень,
Закарпатський науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр МВС*

АВТОМАТИЗОВАНІ ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВІ СИСТЕМИ СЛІДІВ НИЗУ ВЗУТТЯ, ЯКІ МОЖУТЬ ВДОСКОНАЛИТИ КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОБЛІКИ

Станом на сьогодні, в Україні, на підставі наказу МВС № 390 від 10.09.2009 (zareestrovano в Міністерстві юстиції України 15 жовтня 2009 р. за № 963/16979) «Про затвердження Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС» діє велика кількість обліків, які складаються з оперативно-пошукових та (або) інформаційно-довідкових колекцій.

Як нами було зазначено в тезах виступу «Автоматизовані інформаційно-довідкові системи об'єктів трасологічного походження» (що були опубліковані в матеріалах II науково-практичної конференції «Реформування правової системи держави» (26-27 червня 2020 р.)) в Україні існує потреба в модернізації деяких оперативно-пошукових колекцій та автоматизації пошуку по них. З цією метою можна використати як зарубіжне програмне забезпечення, так і розробити власне, яке буде адаптоване до національного законодавства та потреб досудового розслідування. Нами було розглянуто кілька автоматизованих інформаційно-

довідкових систем об'єктів трасологічного походження, зокрема: «EverASM» від компанії Everspry; «SoleMate FPX» (раніше «SICAR6») від компанії foster+freeman; «Pride» від компанії Hobbit Imaging Solutions. Це не повний перелік програм даного типу, тому пропонуємо розглянути також деякі інші.

Однією з таких програм є «FAST» (абревіатура від «Find And Share Tracks» – «знайти і ділитися слідами») від швейцарської компанії Forensity. За визначенням розробника, це «це додаток для легкого та швидкого пошуку збігів із відбитками взуття з місця злочинів». Серед переваг програми, розробник зазначає наступні переваги:

- 1) спрощену співпрацю – доступ з будь-якого робочого місця до центрального серверу;
- 2) інноваційні параметри сортування та фільтрування дозволяють швидше та ефективніше аналізувати записи;
- 3) виявлені ймовірні збіги можуть бути пов'язані з слідами з інших місць подій для подальшого аналізу;
- 4) можливість створення звітів та інших документів по результатам перевірки слідів;
- 5) по автоматизованій системі можна перевірити як сліди низу взуття з місця події, так і підошву взуття підозрюваного.

Разом з тим, детально не описано процес кодування сліду при внесенні в картотеку та не описано алгоритм пошуку по картотеці. На основі зображень робочого вікна програми, можна припустити, що слід в картотеку вноситься шляхом «кодування» малюнку підошви за допомогою правильних геометричних фігур, вигнутих ліній, логотипів, тощо (рис. 1).

Вартою уваги є також «Footwear Traces 2» російського виробництва. Дана програма призначена для співробітників експертно-криміналістичних підрозділів органів внутрішніх справ, що спеціалізуються на роботі з картотекою слідів взуття, вилучених з місць нерозкритих злочинів і відбитками взуття, відібраних у затриманих осіб.

За твердженням розробника, програма є пошуковою системою, що дозволяє за елементами підошви взуття затриманого шукати сліди низу взуття з місць нерозкритих злочинів, які внесені в картотеку.

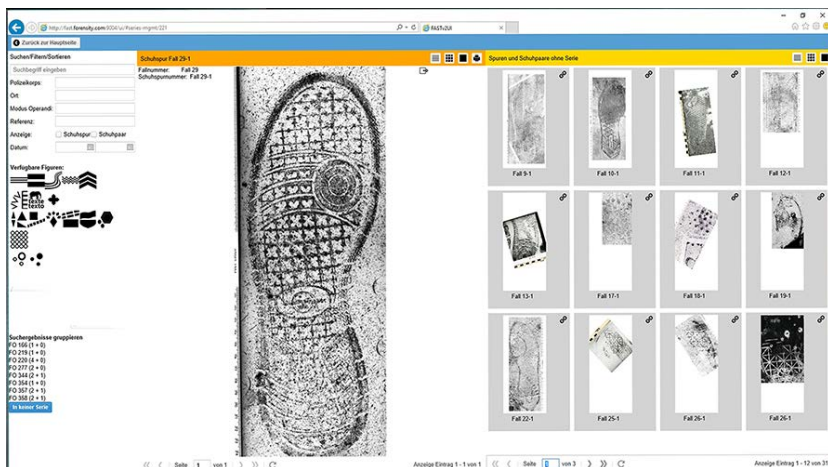
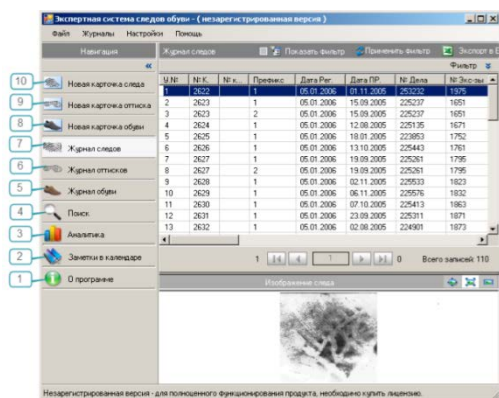

Рис. 1. Загальний вигляд робочого вікна програми «FAST»

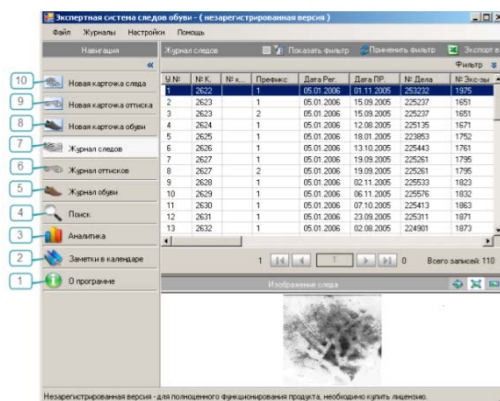
Серед заявлених функцій є: каталогізація, опис та пошук за запитом; введення зображень зі сканера і з файлу, друк журналів, аналітична система та генератор звітів; календар заміток; графічний редактор для порівняльних досліджень і т.д. (рис. 2, 3).

Процес внесення слідів в картотеку аналогічний процесу у програмі «SoleMate FPX» (раніше «SICAR6») від компанії foster+freeman, а саме: користувач відкриває зображення сліду в програмі та визначає загальні ознаки (наприклад, правильні геометричні фігури, вигнуті лінії, логотипи, тощо), таким чином «кодує» малюнок сліду у зрозумілий для програми вид. В подальшому, для перевірки сліду чи підшви взуття по базі даних, необхідно також вказати, які геометричні фігури та знаки наявні у сліді чи взутті, яке перевіряється (рис. 4).

Варто згадати і програмне забезпечення «National Footwear Database» (з англ. «Національна база даних про взуття», скорочено «NFD»), яке розроблено Raven Technology. Як стверджує розробник, основною функцією ПЗ є пошук та аналіз в загальнодержавному реєстрі правопорушень (та осіб, що їх скоїли), за допомогою слідів взуття (*ПЗ розроблене у Великобританії, то ж тут і далі мова йде про Сполучене Королівство).

1. Про програму
2. Примітки в календарі
3. Аналітика
4. Пошук
5. Журнал підшви і моделей взуття
6. Журнал відтисків взуття
7. Журнал слідів взуття
8. Нова картка підшви і моделі взуття.
9. Нова картка відтиску взуття затриманого.
10. Нова картка сліду взуття, вилученого з місця події.

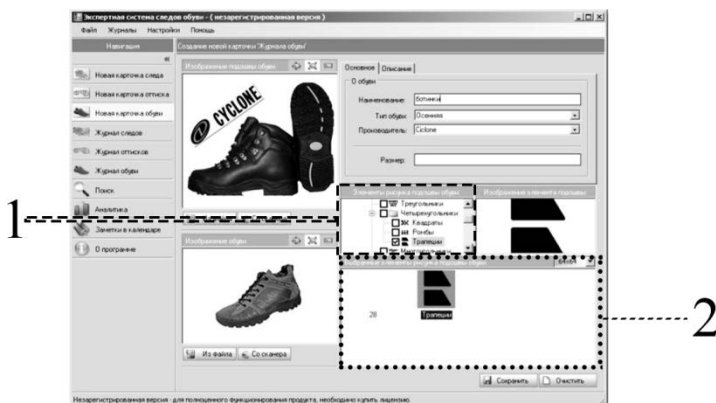

1. Про програму
2. Примітки в календарі
3. Аналітика
4. Пошук
5. Журнал підшви і моделей взуття
6. Журнал відтисків взуття
7. Журнал слідів взуття
8. Нова картка підшви і моделі взуття.
9. Нова картка відтиску взуття затриманого.
10. Нова картка сліду взуття, вилученого з місця події.

Рис. 2, 3. Загальний вигляд робочого вікна програми «Footwear Traces 2»

На відміну від інших АІС по взуттю та слідах взуття, NFD доступний з будь-якого місця та в будь-який час, з робочого столу ПК чи мобільного пристрою за допомогою браузера.

Окрім слідів низу взуття, до картотеки можна вносити протоколи огляду місць подій (разом з фотоілюстрацією), висновки експертів, тощо.

1. Каталог геометричних фігур для кодування малюнку підошви.
2. Обрані геометричні фігури (елементи підошви).

Рис. 4. Процес внесення сліду в картотеку в програмі «Footwear Traces 2»

Особливістю програми є карта країни в різних масштабах, на якій можна відмічати місця подій та переглядати сліди з таких відміток. Це дозволяє зв'язувати такі місця між собою подій за допомогою слідів низу взуття (рис. 5).

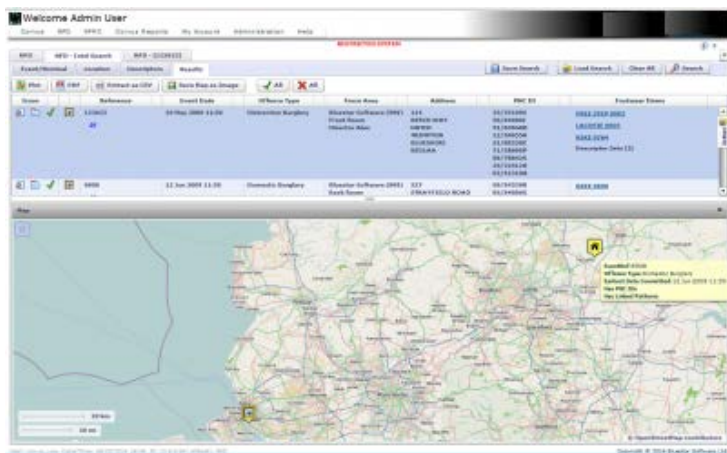

Рис. 5. Загальний вигляд робочого вікна програми «National Footwear Database»

Крім цього, програма працює за допомогою «хмарних» технологій, завдяки чому є можливість співпрацювати зі слідчими і оперативними підрозділами та судовими експертами (при умові спільного використання ПЗ) незалежно від того, де вони перебувають.

НОТАТКИ

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ
ТА ВЗАЄМОДІЇ ПУБЛІЧНОГО
ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА**

**МАТЕРІАЛИ
II НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: В. Удовиченко

Контактна інформація організаційного комітету:
73005, Україна, м. Херсон, а/с 20,
Науковий журнал «Молодий вчений»
Телефон: +38 (0552) 399 530
E-mail: info@molodyvcheny.in.ua
www.molodyvcheny.in.ua

Підписано до друку 14.09.2020. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 5,81. Тираж 100. Замовлення № 0920-219.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
Україна, м. Херсон, вул. Паровозна, буд. 46-а
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.